LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

PIENLUKION NYKYTILA

OPISKELIJOIDEN NÄKÖKULMASTA

Case: Hausjärven lukio

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden ala
Liiketalous koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Sirpa Paksunen

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

PAKSUNEN, SIRPA: Pienlukion nykytila opiskelijoiden näkökulmasta Case: Hausjärven lukio

Liiketalouden opinnäytetyö, 54 sivua, 2 liitesivua

Syksy 2013

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee pienlukion nykytilaa opiskelijoiden näkökulmasta. Lukiot ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana yhteiskunnan ja työelämän muutosten mukana. Tavoitteena on selvittää, mitkä tekijät vaikuttavat koulun valintaan. Lisäksi tavoitteena on tuottaa tietoa kohdeorganisaatiolle tulevaisuuden päätösten tueksi.

Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Opinnäytetyön teoriaosuudessa esitellään julkisen sektorin tehtäviä, koulun valintaan vaikuttavia tekijöitä ja lukiokoulutukseen kohdistuvia haasteita. Lähdeaineisto on koottu alan kirjallisuudesta, aikaisemmista tutkimuksista ja internet-lähteistä.

Empiriaosuudessa perehdytään lukion 1. ja 2. vuosikurssien opiskelijoiden käsityksiin lukion nykytilasta. Opiskelijoiden kyselytulosten perusteella haastateltiin kahta hallintoon kuuluvaa henkilöä. Tutkimuksessa käytetyt kyselyt toteutettiin opiskelijoiden osalta lomakekyselynä ja hallinnon osalta sähköpostikyselynä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Hausjärven lukion opiskelijoilla on pääosin positiivisia mielikuvia omasta lukiostaan. Lukioon oli haettu suurimmaksi osaksi lukion sijainnin ja kotona asumisen vuoksi. Pieni lukio koetaan hyväksi opiskeluympäristöksi, jossa opetus on tehokkaampaa ja henkilökohtaisempaa kuin isossa lukiossa.

Hallinnon edustajille tehdyn kyselyn tuloksista kävi ilmi, että lukion maine on parantunut viime vuosina ja opetuksen taso on hyvä. Nykyisellä lukion markkinoinnilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta. Jos markkinointia lisätään, voitaisiin ottaa huomioon seudun hyvät junayhteydet. Lukion tulevaisuus kuitenkin huolestuttaa tulevien muutosten vuoksi. Huolenaiheena ovat kuntarakenne-uudistus, valtionrahoitusleikkaukset ja opetussuunnitelmauudistus.

Asiasanat: lukio, maine, brändi, koulutus, rahoitusjärjestelmät, verkostoituminen

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Studies

PAKSUNEN, SIRPA: Present State of Small High School from Students' Perspective

Bachelor's Thesis in Financial Management 54 pages, 2 pages of appendices

Autumn 2013

ABSTRACT

This thesis deals with the present state and future development needs of the small high school from students' perspective. High schools have had to change over the years due to changes in the society. The aim of this study was to clarify the factors of influencing the choice of hig school. This thesis is carried out in cooperation with the case organization Hausjärvi High School.

The method used in the study is qualitative. The theoretical part of the thesis is divided into three parts. The first part introduces the duties of public sector and the second part studies the factors influencing the choice of study place. The third part deals with the high school education. Sources include literary material, previous studies and Internet sources.

The empirical part of the thesis focuses on the case organization, Hausjärvi High School and examines students' point of view of its present state. The data was obtained by a questionnaire presented to the students. Based on the results of the students' questionnaire, a questionnaire was made to the two representatives of administration.

The study results indicate that students based their study place choices on factors such as location and the possibility of living at home. Furthermore, the results show that students are mainly satisfied with their school choice. The results also show that the case organization´s school reputation has improved over the years and the level of educational is good. However, the future of high school seems to be difficult. Future concerns are municipality changes, financial system of education and changes in curriculum.

Key words: high school, reputation, education, financial, networking

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 1

1.1 Tutkimuksen taustaa 1

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelman asettaminen 2

1.3 Tutkimusmenetelmät ja aikaisemmat tutkimukset 3

1.4 Opinnäytetyön rakenne 5

2 JULKISEN SEKTORIN TEHTÄVÄT JA PALVELUT 7

2.1 Valtion tehtävät koulutuksen järjestäjänä 7

2.2 Kunnan tehtävät 10

2.3 Koulutuksen merkitys 11

2.4 Koulutuksen rahoitusjärjestelmät 12

2.5 Koulutukseen kohdistuvat vaatimukset 14

3 KOULUN VALINTAAN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT 18

3.1 Koulun imago ja maine 18

3.2 Koulun markkinointi 19

3.3 Julkisen organisaation erityispiirteitä markkinoinnin kannalta 20

3.4 Paikan merkitys 21

3.5 Kilpailukyky ja ydinosaaminen 22

4 LUKIOKOULUTUS 24

4.1 Ylioppilastutkinto ja sen uudistaminen 24

4.2 Lukiokoulutuksen haasteita 25

5 TUTKIMUS LUKION NYKYTILASTA 29

5.1 Hausjärven kunnan strategia 29

5.2 Hausjärven lukion esittely 30

5.3 Tutkimuksen tulokset 31

5.3.1 Hausjärven lukion valintaan vaikuttavat tekijät 32

5.3.2 Oma mielikuva lukiosta 34

5.3.3 Mielipiteen muuttuminen lukiota kohtaan 36

5.3.4 Mielipiteet lukion maineesta 37

5.3.5 Mielipiteet lukioympäristöstä 38

5.4 Hallinnon edustajien näkemykset lukion tilanteesta 39

5.4.1 Kunnan ja lukion toiminta 40

5.4.2 Näkemykset lukion nykytilasta ja tulevaisuudesta 40

5.5 Johtopäätökset 41

6 YHTEENVETO 44

LÄHTEET 49

LIITTEET 55

1 JOHDANTO

Tänä päivänä koulutusta pidetään tärkeänä osana yhteiskunnan menestystä ja kansainvälistä kilpailukykyä. Oppilaat ovat suuren osan ajastaan koulussa ja yhä enemmän opiskellaan myös aikuisiässä. Tarve tähän elinikäiseen oppimiseen pyrkiminen ja jatkuvaan itsensä kehittämiseen on seurausta yhteiskunnan ja työelämän nopeasta muuttumisesta. (Heikkilä, Juva, Kettunen, Lahtinen & Tiihonen 2008,11; Arajärvi & Aalto-Setälä 2004,42.) Suomen koulutuspolitiikan ja samalla myös lukiokoulutuksen yksi tärkeimmistä periaatteista onkin elinikäisen oppimisen edellytysten tukeminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a; Koulutus ja tutkimus vuosina 2000–2016, 7).

Lukiokoulutus antaa valmiudet opiskeluun yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Lukion tavoitteena on tukea opiskelijoita tulemaan hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Yhteiskunnan ja työelämän kannalta ne tarvittavat tiedot ja taidot, jotka koulutus antaa opintojen, työelämän ja yksilön persoonallisuuden monipuoliseen kehittämiseen ovat myös tärkeitä. (Lukiolaki 1998/629, 1§-2§; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a.) Koulutuksen kehittäminen yhteiskunnan muutosten mukana on myös olennaisen tärkeää. (Koulutus ja tutkimus vuosina 2001–2016, 7).

1.1 Tutkimuksen taustaa

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen tänä päivänä lukioihin kohdistuvien monien muutosten ja uudistusten takia. Lukioiden määrä on pienentynyt koko 2000–luvun, kun kunnat hakevat säästöjä yhdistämällä tai lakkauttamalla lukioita. Toisaalta lukioiden määrän pienentyminen johtuu myös opiskelijoiden siirtymisestä ammatilliseen koulutukseen. (Tilastokeskus 2007.)

Lukiokoulutuksen historiassa on ollut myös monia muutoksia ja uudistuksia. Lukion eli oppikoulun yläluokat aloittivat 1950-luvulla alle 10 prosenttia ikäluokasta. Suurin osa opiskelijoista opiskeli yksityisissä oppilaitoksissa. Peruskouluuudistuksen jälkeen 1970-luvun alussa suurin osa kouluista siirtyi valtion tai kunnan haltuun.

Lukion aloittaneiden määrä nousi vuosikymmenten kuluessa ja vuonna 1980 lukion aloitti noin 50 prosenttia ikäluokasta. Tultaessa 2000-luvulle lukion aloittaneiden määrä 16-vuotiaiden ikäluokassa on ylittänyt 60 prosenttia. Aivan viime vuosina aloittaneiden lukumäärä on alkanut supistua pienentyvien ikäluokkien vuoksi. (Tilastokeskus 2007.)

Ylioppilastutkinnon suorittaneiden määrä oli 1800-luvun lopulla vain noin puoli prosenttia ikäluokasta eli pari sataa opiskelijaa. 1950-luvulla määrä alkoi nopeasti kasvaa ja vuonna 2009 suoritettiin 33 034 ylioppilastutkintoa. (Tilastokeskus 2011.)

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelman asettaminen

Lähtökohtana opinnäytetyöhön oli henkilökohtainen kiinnostukseni aiheeseen työskenneltyäni Hausjärven lukiossa koulusihteerinä. Lukioiden määrän vähetessä kohdeorganisaation opiskelijoiden näkemykset omasta lukiosta tulivat ajankohtaisiksi. Opinnäytetyön aihe on myös yhteiskunnallisesti ajankohtainen, sillä lukiot ovat nykyisin monien muutosten ja haasteiden edessä.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää opiskelijoiden mielipiteitä ja käsityksiä oman lukion nykytilanteesta ja lukiossa opiskelusta. Tavoitteena on selvittää, mitä Hausjärven kunta ja lukio voivat tehdä sen eteen, että opiskelijat valitsevat opiskelupaikakseen Hausjärven lukion tulevinakin vuosina. Tutkimusongelmaksi muotoutuivat ne tekijät, jotka saavat opiskelijat valitsemaan kunnan oman lukion tulevaisuudessakin.

Osatavoitteena on saada opiskelijoiden ääni kuuluviin ja mahdollisuus kertoa omat näkemykset lukiosta. Opiskelijoiden mielipiteiden perusteella Hausjärven kunnalla ja lukiolla on mahdollisuus lisätä koulun kiinnostavuutta tulevinakin vuosina.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja aikaisemmat tutkimukset

Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus on kaikenkattavaa tiedon hankintaa. Tutkimuksen aineisto hankitaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia voidaan muuttaa olosuhteiden mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Tutkimuksen aineisto kyselyyn on hankittu lomakekyselynä ja verkkokyselynä. Kontrolloituja kyselymuotoja on kahdenlaista: informoituja kyselyjä ja henkilökohtaisesti tarkastettuja kyselyjä. Informoidussa kyselyssä tutkija jakaa kyselylomakkeet henkilökohtaisesti sellaisissa paikoissa, joissa kohdejoukko on henkilökohtaisesti tavoitettavissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 196–197.) Jakaessaan lomakkeita tutkija selvittää tutkimuksen tarkoituksen, kysymykset ja vastaa kysymyksiin. Vastaajat täyttävät lomakkeen omalla ajallaan ja palauttavat sen postitse tai sovittuun paikkaan. Henkilökohtaisesti tarkastetussa kyselyssä tutkija on lähettänyt lomakkeet postitse, mutta noutaa ne itse sovitun ajan kuluttua. Verkkokyselyssä lomake lähetetään vastaajille, he täyttävät ja lähettävät sen itse tutkijalle. Kyselyn etuna on nopeus ja vaivaton aineiston saanti. (Hirsjärvi, ym. 2009, 196–197.)

Tutkimusaineisto perustuu maalis-huhtikuussa 2013 Hausjärven lukion tiloissa tehtyyn kyselyyn johon osallistui yhteensä 35 lukion kevään 2013 opiskelijaa 1. ja 2. vuosikurssilta. Kyselylomakkeessa oli yhteensä seitsemän kysymystä, joista kolme viimeistä oli avoimia kysymyksiä. Varsinaisen vastaustilaisuuden järjesti lukion rehtori lukiolaisten aikataulujen mukaisesti. Rehtorilla oli käytettävissä saatekirje, jossa kerrottiin miksi kysely tehdään. Rehtori selvitti opiskelijoille saatekirjeen ja valvoi vastaustilaisuutta. Opiskelijakyselyn tulosten perusteella suoritettiin toukokuussa 2013 kunnan sivistystoimenjohtajan ja lukion rehtorin sähköpostin kautta tapahtunut kysely, joka sisälsi 6 avointa kysymystä.

Tutkimus rajattiin koskemaan opiskelijoiden ja hallinnon näkemyksiin lukion nykytilasta ja tekijöihin jotka vaikuttivat lukion valintaan. Tutkimuksessa ei käsitellä opettajien näkökulmia tai rahoituksellisia haasteita.

Lukiokoulutukseen liittyviä tutkimuksia on tehty viime vuosina useita. Suomen lukiolaisten liitto (2011) on kyselyssään selvittänyt yli 2700 lukiolaisen näkemyksiä lukion nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Kyselystä saatiin Lukio 2.0 -tutkimus, joka on lukiolaisten vastaus lukiokoulutusta 2010-luvulla odottaviin merkittäviin haasteisiin. Helsingin yliopiston koulutuksen arviointikeskus (2005–2006) on tutkimuksessaan ”Kolmen lukion yhdistäminen” selvittänyt kolmen lukion yhdistämistä ja sen vaikutuksia. Tutkimuksessa mitattiin opiskelijoiden oppimisvalmiuksia sekä opiskelijoiden ja opettajien näkemyksiä lukiostaan, oppimisesta ja lukioiden yhdistämisestä ennen ja jälkeen yhdistymisen.

Turun yliopiston kasvatustieteentiedekunta on tutkimuksessaan (2007) ” Lukio nuorten opintiellä” tarkastellut turkulaisen lukiolaitoksen tilaa, opiskelua ja opettamista sekä niissä tapahtuneita muutoksia 2000-luvun alussa. Tutkimuksessa käsitellään myös opiskelijoiden, heidän vanhempiensa ja opettajien näkökulmia. Kytölä (2009) on opinnäytteessään ”Opiskelupaikan valintaan vaikuttanut tekijät” selvittänyt mitkä tekijät ovat vaikuttaneet lukiolaisten ja ammattikoulun suorittaneiden valintoihin hakiessaan ammattikorkeakouluun.

1.4 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö koostuu kuudesta pääluvusta ja niiden alaluvuista. Työn rakenne etenee kuvion 1 mukaisesti.

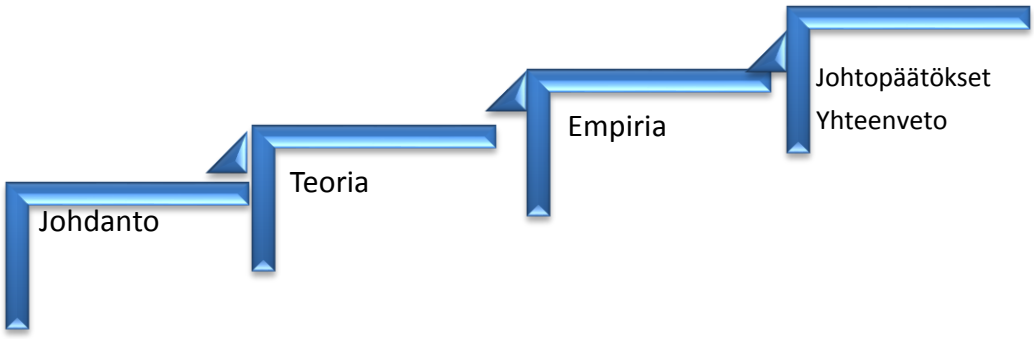

KUVIO 1. Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyön ensimmäinen luku koostuu johdannosta, jossa kuvataan tutkimuksen taustaa, tavoitteita ja tutkimusongelmaa. Johdannossa käsitellään myös tutkimusmenetelmää, työn rakennetta ja aikaisempia tutkimuksia.

Toinen luku sisältää julkisen organisaation tehtäviä, koulutusta ja sen merkitystä yksilölle, yhteiskunnalle ja kansainvälisesti. Lisäksi selvitetään koulun rahoitusjärjestelmiä, kouluun kohdistuvia vaatimuksia, tuloksellisuutta ja tuloksellisuuden arviointia. Lopuksi esitellään lukiokoulutusta ja sen tulevaisuuden näkymiä.

Kolmas luku käsittelee koulun valintaan vaikuttavia tekijöitä. Siinä tarkastellaan koulun imagoa, mainetta ja markkinointia. Luvussa käsitellään myös julkisen organisaation erityispiirteitä ja paikan merkitystä koulun valinnassa. Lopuksi selvitetään kilpailukyvyn ja ydinosaamisen vaikutusta.

Neljännessä luvussa esitellään Hausjärven lukion historiaa ja nykytilaa. Lisäksi kerrotaan 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden näkemykset oman kuntansa lukiosta tänä päivänä ja lukion valintaan vaikuttavat tekijät. Opiskelijoiden näkemyksien pohjalta kaksi hallintoon kuuluvaa henkilö vastaavat heille sähköpostitse lähetettyihin kysymyksiin. Tutkimuksen johtopäätökset esitetään neljännen luvun lopussa. Viidennessä luvussa on tutkimuksen yhteenveto.

2 JULKISEN SEKTORIN TEHTÄVÄT JA PALVELUT

Julkiseen sektoriin kuuluvat valtio ja kunnat. Valtiosektoriin luetaan valtion hallinto, yliopistot, Kansaneläkelaitos, Suomen Pankki ja valtion liikelaitokset. Kuntiin ja kuntayhtymiin luetaan kunnan hallinto, kunnallinen koululaitos, kuntien ja kuntayhtymien palvelulaitokset ja toimipaikat, jotka eivät ole yhtiömuotoisia. (Tilastokeskus 2013.)

Julkisen sektorin tehtävänä on huolehtia kansalaisten oikeuksien ja velvollisuuksien toteutumisen lisäksi laajemmin yhteiskunnan ja ihmisten hyvinvoinnista sekä valvoa niiden täyttymistä. (Etälahti, Kiviniemi, Strömberg & Vehkamäki. 2008, 52). Julkisen sektorin, toisin sanoen julkisen vallan organisaation toimintaa hoitavat viranomaiset. Viranomaiset ovat julkisyhteisöjen tehtäviä varten muodostettu- ja toimielimiä ja tehtäväalueet ja toimivalta on säädetty laissa. (Etälahti ym. 2008, 59, 66.)

Heuru (2003, 94–96) toteaa, että julkisen sektorin tehtävät on jaettu valtion ja kuntien kesken. Kunta on monelta osin itsenäinen valtioon nähden, toisin sanoen kunnalla on itsehallintoperiaate. Tästä johtuen valtio voi ohjata ja valvoa kuntien toimintaa vain laissa säädetyin perustein. Kunnalle voidaan myös antaa uusia tehtäviä tai velvollisuuksia tai ottaa pois tehtäviä tai oikeuksia vain lainsäädännöllisin perustein. Valtio turvaa kuntien tehtävien hoitamisen muun muassa valtionosuusjärjestelmin. (Heuru 2003, 94–96.)

2.1 Valtion tehtävät koulutuksen järjestäjänä

Valtion tehtävät voidaan Etälahden ym. (2008, 19–21) mukaan luokitella neljään eri tehtäväryhmään: perinteisiin valtion tehtäviin, hyvinvointitehtäviin, perusrakentamistehtäviin ja taloudellisiin tehtäviin. Opetus on yksi valtion hyvinvointitehtävistä. (Etälahti ym. 2008, 19–21.) Perustuslain 16§:n sivistyksellisiin oikeuksiin kuuluu, että julkisen vallan eli valtion ja kuntien on turvattava jokaiselle Suomessa asuvalle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti koulutusta sekä kehittää itseään varallisuuteen katsomatta (Suomen perustuslaki 1999/731, 16§).

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman koulutuspolitiikan tavoitteena onkin taata kaikille yhtäläiset oikeudet saada maksutonta koulutusta syntyperästä, taustasta tai varallisuudesta huolimatta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b).

Koulutuksen kehittämistä ja hallituksen tavoitteiden saavuttamista varten laaditaan joka neljäs vuosi koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma (KESU), jonka valtioneuvoston hyväksyy. Joulukuussa 2011 valtioneuvosto hyväksyi seuraavan kehittämissuunnitelman vuosille 2011–2016. Tämä suunnitelma toimii hallitusohjelman toimenpidesuunnitelmana sisältäen koulutuksen keskeiset laadulliset, määrälliset ja rakenteelliset linjat. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b.)

Koulutusta myös ohjataan eri tavoilla. Ohjaustavat ovat Lahtisen (2008, 51–52) mukaan seuraavat:

- lainsäädäntö
- opetussuunnitelmat
- tutkintojen valtakunnalliset perusteet
- koulutuksen arviointi
- erilaisten informaatio-ohjaukset **(tieto-ohjaus**)
- rahoitusjärjestelmät

Koulutuksen ylläpidon, kehittämisen ja ohjauksen avulla turvataan yksilön mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen. Elinikäisen oppimisen toteutumisen velvoite kohdistuu lainsäädäntöön ja julkiseen hallintoon. (Heuru 2003, 132–133.)

Koulutusta hallinnoidaan ja ohjataan eduskunnan, valtioneuvoston, opetus- ja kulttuuriministeriön, opetushallituksen ja muiden virastojen, laitosten ja yhteisöjen kautta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013c).

Opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman kuvion 2 mukaisesti koulutuksen hallinto ja ohjaus jakautuvat seuraavasti:

KUVIO 2. Perus- ja toisen asteen koulutuksen hallintokaavio. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013d)

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2013) mukaan koulutuksen ja sitä koskevan lainsäädännön periaatteista päättää eduskunta. Valtioneuvosto päättää opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja opetuksen tuntijaosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö muun muassa valmistelee yleissivistävän koulutuksen liittyvän lainsäädännön, sitä koskevat valtion talousarvioesitykset ja valtioneuvoston päätökset ja ohjaa hallinnonalan toimintaa. Opetushallitus on opetus- ja kulttuuriministeriön alainen asiantuntijavirasto, joka vastaa koulutuksen kehittämisestä ja edistää koulutuksen tuloksellisuutta. Opetushallitus myös seuraa koulutuksen järjestämistä ja päättää perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013c.)

2.2 Kunnan tehtävät

Kuntalain mukaan kunnan tehtävänä on asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen palveluja tuottamalla. Nämä palvelut voidaan jakaa peruspalveluihin ja harkinnanvaraisiin palveluihin. Peruspalvelujen järjestäminen on lakisääteinen tehtävä ja tehtävät jakautuvat valtion ja kuntien kesken. Valtio huolehtii peruspalveluihin liittyvästä lainsäädännöstä sekä tulonsiirroista. Kunnat vastaavat peruspalvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta itse tai voivat toimia niiden tilaajina. Laissa säädettyjen tehtävien lisäksi kunta voi itsehallintonsa perusteella ottaa harkintansa mukaan hoidettavakseen muitakin tehtäviä. Näitä vapaaehtoisia tehtäviä ovat muun muassa vapaa-ajan toimintaan liittyvät tehtävät palvelut, ammatillinen lisäkoulutus ja vapaa sivistystyö. (Heikkilä, Juva, Kettunen, Lahtinen & Tiihonen, 2008, 83, 85; Heuru 2006, 67.)

Kunnan opetus- ja kulttuuritoimella on keskeinen osa hyvinvoinnin luomista ja kilpailukykyä (Suomen kuntaliitto 2013). Kuntaliiton julkaisemassa sivistyksen suunta 2020 -julkaisussa linjataan koulutus- ja kulttuuripolitiikkaa vuoteen 2020. Julkaisun mukaan tärkeää laadukkaiden kuntapalveluiden järjestämisen kannalta on hyvä koulutuspolitiikka. Hyvä koulutuspolitiikka varmistaa osaamisen tason, kuntien työvoiman saannin ja alueiden elinvoimaisuuden. (Suomen Kuntaliitto 2011, 4.)

2.3 Koulutuksen merkitys

Raivola (2000, 11) tuo esille koulutuksen monet positiiviset vaikutukset yksilön ja yhteisön kehittymiselle. Koulutus avaa mahdollisuuden taloudellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttämiseen. Koulutuksen rahoitus ei ole niinkään tuhlausta vaan enemmänkin sijoitus tulevaan menestykseen. Koulutuksen positiivisia vaikutuksia ovat myös ne taidot, jotka auttavat yksilöä selviämään elämässä; ihminen pystyy huolehtimaan toimeentulostaan ja hyödyttämään yhteiskuntaa. Koulutus kehittää ihmisen sosiaalisia taitoja ja pyrkii ihmisen persoonallisuuden monipuoliseen kehittämiseen (Arajärvi & Aalto-Setälä 2004, 40–41, 47.) Koulutuksella on myös tasa-arvoistava merkitys, mikä on Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaiseman Koulutus ja tutkimus vuosina 2011–2016 -kehittämissuunnitelman (KESU) yksi tavoitteista (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012).

> *Toisen asteen koulutuksessa puolitetaan sukupuolten ja alueiden väliset erot sekä sosiaalisen ja etnisen taustan vaikutus koulutuksen keskeyttämisessä perusasteen jälkeen sekä lukio- ja ammatilliseen koulutukseen osallistumisessa vuoteen 2020 mennessä. Pitkän tähtäimen tavoitteena on poistaa erot kokonaan.* (OPM 2012, 11).

Juva (2008, 15–16) puolestaan tarkastelee koulutusta kahdelta taloudelliselta näkökulmalta. Ensimmäinen näkökulma on koulutuksen taloudellinen merkitys yhteiskunnassa. Mikä on koulutuksen vaikutus yksilön palkkatasoon, yrityksen tulokseen, koko kansantalouden kasvuun tai yhteiskunnan muuhun hyvinvointiin. Tarkastelussa on siis koulutuksen ulkoinen tehokkuus. Toinen näkökulma on koulutuksen ja osaamisen tuottaminen. Tarkastelun kohteena on siis koulutuksen sisäinen tehokkuus. Mitkä ovat koulutuksen tärkeimmät panokset eli sijoitukset. Juvan mukaan tärkeimpiä panostuksia taloudellisesti ovat ne joista maksetaan rahallisesti; opettajien työpanos, koulutilat ja opetusvälineet.

Juva (2008, 16–17) myös huomauttaa, että koulutuksessa on tärkeää koulutettavan oma panos eli hänen aikansa ja oppimiskykynsä ennen koulutusta ja koulutuksen aikana. Oppimistuloksiin vaikuttavat oppilaan vaihteleva oppimiskyky ja - halu. Miten määritellään koulutuksen tuotos eli tulos?

Erään määritelmän mukaan koulutuksen tuotoksia ovat ne toivotut muutokset, joita opiskelijan osaamisessa tapahtuu koulutuksen aikana ja jotka ovat koulutuksen ansiota.

Raivola (2004, 7) tähdentää, että koulutuksella on myös tärkeä merkitys kansainvälisen kilpailukyvyn kannalta. Monet kansainväliset sopimuksetkin asettavat opetuksen ja koulutuksen tavoitteeksi ihmisen persoonallisuuden ja kykyjen kehittämisen. Näitä kansainvälisiä sopimuksia ovat Yleissopimus lapsen oikeuksista, TSS-sopimus eli taloudellisia sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja Unescon sopimuksen määräys. (Arajärvi & Aalto-Setälä 2004, 40.) Hallituksen tavoite onkin vahvistaa suomalaisen osaamisen kilpailukykyä; nostaa suomalaiset osaavimmaksi kansaksi ja sijoittua OECD-maiden kärkijoukkoon vuoteen 2020 mennessä (OPM 2012, 7).

Suomi on myös osana EU:n kasvatusstrategiaa (EU 2020 -strategia) sitoutunut kehittämään tärkeitä yhteiskunnan ja talouden osa-alueita muun muassa vahvistaakseen suomalaista ja eurooppalaista kilpailukykyä (OPM 2012, 9). EU 2020 -strategiassa on myös koulutuksella tärkeä asema, jossa Suomi on sitoutunut parantamaan nuorten koulutustasoa ja vähentämään varhain koulutuksen päättäneiden osuutta (OPM 2012, 9). Raivola (2004,7) tuo esille myös sen, että koulutus nähdään Suomessa ja kansainvälisesti (OECD, EU) tärkeänä yhteiskuntien kehityksen ja vakauden turvaajana. Kansallisen ja kansainvälisen osaamisen kehittäminen ja vakauden turvaaminen vaatii kuitenkin hyvää julkisen hallinnon taloutta (OPM 2012, 7).

2.4 Koulutuksen rahoitusjärjestelmät

Suomessa koulutus rahoitetaan lähes kokonaan julkisista varoista eli valtiolta ja kunnilta. Valtion rahoitus myönnetään valtionosuuksina ja avustuksina. Suurin osa rahoituksesta eli käyttökustannusten rahoituksesta ohjataan opetusministeriön hallinnonalan kautta, pieni osa rahoitusta ohjataan muiden ministeriöiden kautta. (OPM 2013e; Lahtinen 2008, 52.)

Valtion ja kuntien opetustoimen rahoitusvelvollisuuksia säätelevät lait ja asetukset. Kuntien opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuusrahoitus muodostuu seuraavista säädöksistä:

- laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009)
- laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009)
  (Suomen Kuntaliitto 2013.)
- valtioneuvoston asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1766/2009)
  (Opetushallitus 2011).

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksien tarkoituksena on varmistaa kunnan vastuulla olevien julkisten palvelujen järjestäminen koko maassa. Laadukkaiden palvelujen järjestäminen edellyttää ensisijaisesti toimivaa rahoitusjärjestelmää, joka koostuu kuntien omista tuloista ja valtion rahoituksesta eli valtionosuudesta. Kunnat voivat päättää valtionosuuksien käyttökohteista itsenäisesti. (Valtiovarainministeriö 2013.)

Kuntien valtionosuusjärjestelmään kuuluu yhtenä osana opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä. Rahoitusjärjestelmässä on kuntien lisäksi myös yksityiset koulutuksen järjestäjä ja kuntayhtymät. (Opetushallitus 2011.) Opetustoimen rahoitus käyttökustannuksiin maksetaan suoraan koulutuksen järjestäjälle. (OPH 2013; Lahtinen 2008, 51.)

> *Vuonna 2012 kunnan rahoitusosuus opetustoimen käyttökustannuksiin oli 58,11 prosenttia kunnan rahoitusosuuteen kuuluvista valtionosuusperusteista.*

Rahoitus muodostuu koulutusmuodoittain pääsääntöisesti laskennallisen yksikköhinnan ja eri suoritteiden perusteella (OPH 2013). Opetus- ja kulttuuriministeriön määräämät yksikköhinnat perustuvat koulutusmuodon keskimääräisiin valtakunnallisiin toteutuneisiin käyttökustannuksiin.

Rahoituksen perusteena olevia tyypillisiä suoritteita ovat:

- opiskelijamäärät
- opetustunnit
- opiskelijatyövuodet, -vuorokaudet tai -viikot

Lukiokoulutuksessa rahoitus määräytyy pääsääntöisesti laskennallisesti opiskelijamäärän ja opiskelijaa kohden määrätyn yksikköhinnan pohjalta (OPH 2013; Lahtinen M. 2008, 59).

Lukioiden yksikköhinnat ovat pääsääntöisesti opiskelijaa kohti samansuuruiset. Yksikköhinta on kuitenkin suurempi, jos opiskelijamäärä on alle 200 ja edelleen suurempi, jos opiskelijamäärä on alle 60. Yksityisen lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinta on sama kuin sen kunnan lukion yksikköhinta. (Lahtinen M. 2008, 64.)

2.5 Koulutukseen kohdistuvat vaatimukset

Nyky-yhteiskunnan vaatimukset koulutukselle ovat Raivolan (2000, 12) mukaan keskeisiä yhteiskunnallisia tehtäviä. Koulutuksen on tuotettava sosiaalisia, sivistyneitä ja osaavia ihmisiä. Koulutuksen on oltava tasa-arvoista ja mahdollistaa yksilölliseen kasvuun. Myös taloudellisten ja henkisten tarpeiden tyydyttäminen ovat koulutukselle asetettuja odotuksia ja tavoitteita. Koulutussuunnittelu on väline, jolla yhdistetään käytettävissä olevat resurssit oppilaitoksen sisäisiin toimintoihin niin, että tuloksena saadaan tavoitteiden mukaiset tiedot ja taidot ja sosiaaliset kyvyt (Raivola 2000, 169).

Quicke (1999, 18–19) kysyy, kuinka niitä ihmisiä pitäisi kouluttaa jotka ovat muodostamassa omaa elämän tarkoitustaan. Quicken mukaan koulutukseen pitäisi sisällyttää myös oman identiteetin kriittistä pohdintaa, mikä olisi henkilön oma elämänkerrallinen projekti. Nykypäivänä ihmisten kohdatessa monia muutoksia ja epävarmuutta ja monia eri tapoja elää, itse pohdiskelu tulee olemaan valitseva tapa ajatella. Omat erikoisuudet täytyy ottaa huomioon opetussuunnitelman rungossa, mikä mahdollistaa yksilön omiin saavutuksiin ja omaan minuuteen. Quicke (1999, 18–19.)

Koulutukselle asetettujen vaatimusten ja odotusten pohjalta valtioneuvosto hyväksy joka neljäs vuosi opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman koulutuksen ja tutkimuksen kehityssuunnitelman (OPM 2012). Joulukuussa 2011 hyväksyttiin tutkimus ja kehittämissuunnitelma vuosille 2011–2016. (OPM 2013b.)

Tämän kehittämissuunnitelman keskeisiä tavoitteita ovat muun muassa osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen, koulutustarjonnan ja työvoiman kysynnän parempi kohtaaminen sekä koulutettavan tietojen, taitojen ja sosiaalisten kykyjen parantaminen. (OPM 2012.)

Koulutukseen asetettujen tavoitteiden saavutettuja tuloksia ja hyötyjä käytetään opetushallinnossa nimikkeellä tuloksellisuus (*educational outcomes*). Raivola (2004, 7) tuo esille sen tosiasian, että koulutusjärjestelmän on muun julkisen palvelun tavoin osoitettava sen arvo ja saadut tulokset yhteiskunnalle. Nykypäivänä koululaitosten on entistä vaikeampaa pysyä työelämän ja yhteiskunnan nopean muutoksen tahdissa. Taitavaa työvoimaa pidetään ainoana kestävänä kilpailuetuna maailmanmarkkinoilla. (Raivola 2000, 189.)

Hallituksen yksi keskeinen tavoite on suomalaisen osaamisen kilpailukyvyn vahvistaminen. Kilpailukyvyn lisäksi muita tärkeitä tavoitteita ovat tasa-arvoisuuden lisääminen, koulutuksen sisältöjen ajantasaistaminen ja koululaitosten toiminnan laadun, tehokkuuden ja vaikuttavuuden parantaminen (OPM 2012, 7).

Opetushallintoa varten koulutuksen tuloksellisuus on määritelty kuvion 3 mukaisesti.

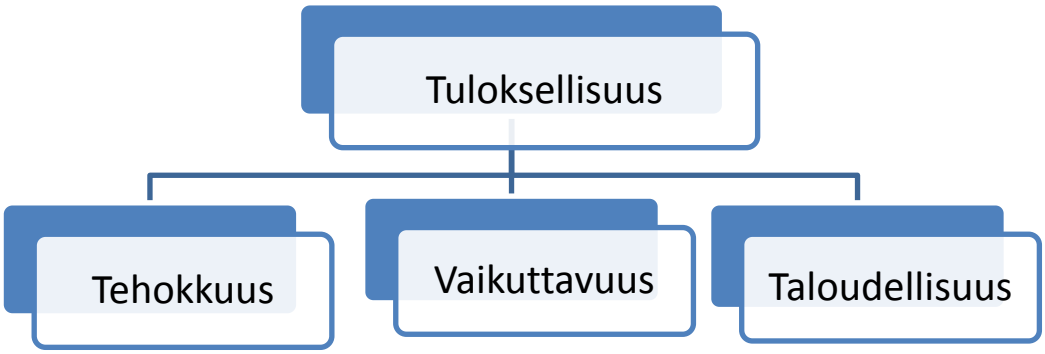

KUVIO 3. Tuloksellisuuskäsite (Koulutuksen tuloksellisuuden arviointimalli, OPH 1998, 20)

Tuloksellisuus tarkoittaa koulutusjärjestelmän eri organisaatioille ja yksilölle asetettujen tavoitteiden saavutettavuutta toisin sanoen koulutus on tuloksellista silloin, kun asetetut tavoitteet on saavutettu.

Tehokkuus tarkoittaa eri toimintojen mahdollisimman hyvää toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Koulutus on siis tehokasta silloin, kun eri organisaatiot ja toiminnot ovat mahdollisimman joustavia, toimivia, tarkoituksenmukaisia ja opetuksen laatu on hyvää. (OPH 1998, 20.)

Vaikuttavuus tarkoittaa koulutuksen tuottamien valmiuksien kehitystä. Koulutus on vaikuttavaa silloin, kun koulutuksen tuottamat valmiudet edistävät yksilön kasvua ja yhteiskunnan ja työelämän kehitystä. *Taloudellisuus* tarkoittaa, että koulutukseen käytetyt tavoitteet ja resurssit on kohdistettu oikein. Koulutus on taloudellista silloin, kun kaikki resurssit on kohdistettu koulutukselle asetettujen tavoitteiden ja tuotettujen palveluiden määrän kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. (OPH 1998, 21.)

Pitkäsen (2004, 83) mukaan koulutuksen tuloksia myös arvioidaan eri organisaatioissa. Arvioinnin tarkoituksena on antaa tärkeää tietoa koulutusta koskevaan päätöksentekoon ja ohjaukseen sekä toimia oppilaitosten tukena. Arvioinnin tavoitteita ovat muun muassa koulutuksen kehittäminen, oppimisen tukeminen ja koulutuksen laadun varmistaminen. Arviointi antaa myös tietoa, jota tarvitaan koulutuksen kansallisessa ja kansainvälisessä vertailussa (PISA -tutkimus). Arviointeja tekevät oppilaitokset, kunnat ja aluehallintovirastot. Valtakunnallisesti arviointeja suorittavat opetushallitus ja opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä toimiva koulutuksen arviointineuvosto. (OPM 2013f.)

Pitkänen (2004, 83) lisäksi toteaa, että koulutusta koskevien lakien mukaan koulutuksen järjestäjän tehtäviin kuuluvat oppilasarviointi, antamansa koulutuksen arviointi ja koulutuksen vaikuttavuuden arviointi sekä osallistuminen toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Koulutuksen järjestäjät ja ulkopuoliset arvioijat ovat velvollisia myös julkistamaan arviointien tulokset. Koulutuksen järjestäjät vastaavat itsearvioinnin tuloksista ja ulkopuoliset arvioijat vastaavat ulkopuolisen arvioinnin tuloksista. Julkistamisvelvollisuus koskee vain laissa tarkoitettuja arviointeja. (OPM 2013f.)

Koulutuksen järjestäjien ja ulkopuolisten arvioitsijoiden lisäksi myös opiskelijat arvioivat eri tavoin koulutusta ja oppilaitosta. Arviointia voi olla esimerkiksi koulun valintavaiheessa vaikuttavat tekijät. Näitä tekijöitä ovat muun muassa koulun ja kunnan maine, imago, kilpailukyky ja markkinointi. Lukioympäristö, koulun sijainti tai vanhemmat voivat myös olla vaikuttavia tekijöitä lukiota valittaessa. Seuraavassa luvussa käsitellään valintatekijöitä tarkemmin.

3 KOULUN VALINTAAN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT

Kuntaliiton mukaan vuonna 2012 Suomessa oli 388 lukiota, alle sadan oppilaan lukioita on tällä hetkellä 69 kappaletta. (Suomen Kuntaliitto 2012.) Suomen lähilukioyhdistyksen puheenjohtajan Jukka O. Mattilan mukaan pienen kunnan lukiosta halutaan pitää kiinni kaikin tavoin. Jos lukio lähtee, silloin se vaikuttaa kaikkiin muihinkin kunnan toimintoihin. Esimerkiksi kuntaan tuleville uusille yrittäjille ja perheille on tärkeää paikkakunnan opiskelumahdollisuudet. Kunnan vireyden kannalta on siis tärkeää, että koulutustarjonta on mahdollisimman hyvää (Hassinen, 2010).

Koulun valintaan vaikuttavat myös koulun imago ja brändi eli minkälaisen kuvan koulu on antanut itsestään oppilaille ja vanhemmille. Pieni lukio voi olla siis suuri tekijä kunnan alueella. Lukion yhteisöllisyydellä ja opettajien toiminnalla voi olla suuri merkitys siihen, jääkö oppilas oman kunnan lukioon vai siirtyykö toisen paikkakunnan suureen lukioon. Pienellä lukiolla on myös haasteita kurssitarjonnan suhteen, miten pitää kurssitarjonta tarpeeksi laajana ja kilpailukykyisenä oppilaiden näkökulmasta katsottuna (Iisalmen Sanomat 2010).

3.1 Koulun imago ja maine

Imago on ulkopuolisen henkilön tai työntekijän mielikuvien muodostama kokonaisuus työyhteisöstä, yrityksen tuotteista tai palveluista. Imago on siis sidosryhmien ominaisuus. Organisaation imago muodostuu sidosryhmien havainnoista. Tämä määritelmän mukaan imago on lähellä maineen käsitettä. (Aula & Heinonen 2002, 49–50.)

Aulan ja Heinosen (2002, 26) mukaan koulun maine voi vaikuttaa oppilaiden valintaan enemmän kuin sen saama imago. Maine on sidosryhmien havaintoja organisaatiosta ja ne ohjaavat organisaatiota kohtaan tunnettua luottamusta ja uskoa. Tarkasteltaessa mainetta yritysten ja muiden organisaatioiden yhteydessä, maine muodostuu organisaation toiminnan, kokemusten ja mielikuvien vuorovaikutuksessa. (Aula ym. 2002, 36–37.)

Hyvä maine saavutetaan tekemällä oikeita asioita oikein ja osata kertoa teoistaan muille, huomauttavat Aula ja Heinonen (2002, 37). Tekojen ja kaiken viestinnän avulla organisaatio voi vaikuttaa sitä koskeviin mielikuviin. Hyvämaineisella organisaatiolla on myös sidosryhmiensä luottamus. Maine määrittää yrityksen ja sen sidosryhmien välisen vuorovaikutussuhteen. Toisin sanoen hyvä ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde voi vaikuttaa positiivisesti yrityksen kilpailukykyyn. (Aula ym. 2002, 66.)

Maineen ydin on henkilöstö, toteavat Aula ym. (2002, 217–218). Maine vaikuttaa henkilöstön tuntemaan lojaalisuuteen, yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja moraaliin. Hyvämaineisessa yrityksessä työntekijä on ylpeämpi ja se lisää henkilöstön yhteenkuuluvuutta. Työyhteisössä työmoraali on parempi ja työnhakijat ovat kiinnostuneita hyvämaineisesta yrityksestä. (Aula ym. 2002, 217–218; Juholin 2009, 150.) Myös sisäinen viestintä on tärkeää maineen kannalta. Hyvin toimiva sisäinen viestintä on tärkeää yrityksen ja työntekijöiden kannalta. Toimivan viestinnän avulla halutut tavoitteet saavutetaan nopeammin. Lisäksi hyvä sisäinen viestintä auttaa vaikuttamaan positiivisesti ulkoiseen viestintään ja yhteydenpitoon. (Aula ym. 2002, 220–221.)

3.2 Koulun markkinointi

Markkinointi on yksi yrityksen osa, jonka avulla pyritään mahdollisimman hyvään kokonaistulokseen. Markkinoinnin tavoitteena on asiakastarpeiden tyydyttämisen tai verkostosuhteiden kautta saavuttaa yrityksen tavoitteet. (Rainisto 2006, 11.) Markkinointi on kokonaisuus, johon kuuluu eri osa-alueita, kuten mainonta, myynti ja jakelu. Lisäksi markkinointi nähdään olennaisena osana tuotteiden ja palvelujen tuottamisena kuluttajille. Markkinoinnin koko perusta on siis asiakastarpeiden tyydyttäminen. (Anttila & Iltanen 2001, 12–13; Kotler 2012, 27–28.)

Markkinointi ei ole ainoastaan yritysten toimintatapa, vaan siitä on tullut yhä enemmän osa julkisten organisaatioiden toimintaa. Tärkein ero liikeyrityksen ja julkisen organisaation välillä on se, ettei julkinen organisaatio tavoittele voittoa, kun taas liikeyritykselle voitto on tärkeää jatkuvuuden kannalta. (Anttila & Iltanen 2001, 11.)

Koulutuspalvelujen markkinoinnissa tarkoitus on lähinnä uusien asiakkaiden hankkiminen. Oikean kohderyhmän tavoittamiseksi on tärkeää, että oppilaitoksen markkinointiviestit ja oppilaitoksen tavoitteet ovat samansuuntaiset. Koulutuspalvelujen tarjoajat myös kilpailevat toisten koulutuspalvelujen tarjoajien kanssa, jossa markkinoinnin asema korostuu.

3.3 Julkisen organisaation erityispiirteitä markkinoinnin kannalta

Rainiston (2006, 48–49) mukaan julkinen organisaatio ja liikeyritys ovat toimintaperiaatteiltaan erilaisia, joten niitä myös markkinoidaan erilaisin keinoin. Julkisten organisaatioiden ja paikkojen markkinoinnin haasteina nähdään johtaminen ja julkis-yksityinen kumppanuus. Käsite ”paikka” tarkoittaa kaikkia paikkoja, kuten alue, kaupunki, valtio, kunta, seutu, maakunta, seutukunta tai kaupunkiseutu. Paikat ovat voittoa tavoittelemattomia julkisia organisaatioita. Julkisesta organisaatiosta käytetään englannin kielellä nimityksiä public organisation tai nonprofit organisation. (Rainisto 2006, 48, 51.)

Liikeyrityksissä käytettyjen toimintamallien siirtäminen julkisiin organisaatioihin on haasteellista. Monet liikeyrityksissä käytetyt käsitteet kuten, tuote, hinta, myynninedistäminen ja jakelu, täytyy muokata jokaisen organisaation tarpeen mukaiseksi. (Rainisto 2008, 46.) Julkiselle organisaatiolle kohderyhmämarkkinoiden valinta ja hyvien strategioiden laatiminen on vaikeampaa kuin liikeyrityksille. Lisäksi päätöksenteoissa on eroavaisuuksia kuten päätöksenteon hitaus ja jäykkyys. (Rainisto 2006, 48–49.)

Paikkojen kehittämisestä markkinoinnin kannalta ei vielä 2000-luvun alussa keskusteltu, mutta nykyisin markkinointi on tehokas paikkojen taloudellisen kehittämisen väline, jonka avulla voidaan lisätä paikan tunnettavuutta. Markkinoinnin käyttäminen paikan kehittämiseen vaatii julkisilta organisaatioilta kuitenkin käyttömahdollisuuksien tuntemista ja usein asenteiden muutosta. (Rainisto 2006, 50.)

Paikan kehittämistä voidaan katsoa useasta eri näkökulmasta. Markkinointi on yksi kehittämisen näkökulma ja hyvä markkinointi voi olla tärkein kehittämisen tekijä. Muita näkökulmia ovat strateginen markkinoinnin suunnittelu, taloudellinen kehittäminen ja palvelutuotannon kehittäminen. (Rainisto 2006, 52.)

Rainiston (2008, 52–53) mukaan paikkojen markkinoinnin kehittämisessä voidaan käyttää samoja markkinointikeinoja kuin tuotteissa tai palveluissa. Paikat voivat hyödyntää samoja markkinoinnin ja merkkituotteistamisen eri keinoja kuin liikeyrityksetkin. Uusien mahdollisuuksien luominen vaatii kuitenkin ammattitaitoa ja voimavaroja eri kohderyhmien houkuttelemiseksi. Lisäksi on tärkeää ottaa huomioon, että paikan markkinoinnilla on perinteisten kohderyhmien lisäksi merkitystä myös kyseisen paikan asukkaille.

3.4 Paikan merkitys

Rainisto (2008b, 4) toteaa, että kaikilla paikoilla on jotain omaperäistä ja ainutlaatuista, mikä auttaa erottumaan muista ja houkuttelemaan erilaisia kohderyhmiä. Tärkeää paikan markkinoinnissa ovat päämäärä, suunnitelma ja tahto. Paikan merkkituotteistaminen eli brändäys tarkoittaa Rainiston (2006, 53) mukaan tuotteen tai palvelun erottamista kilpailijoiden tuotteista tai palveluista. Paikan merkkituotteistamisella tarkoitetaan paikan houkuttelevuuden lisäämistä, jossa tärkeänä osana ovat identiteetti ja imago. Paikat, joilla on hyvä brändi-imago, ovat paremmassa asemassa kilpailijoihinsa nähden.

Kuten luvussa 3.1 todettiin, organisaation imago eli mielikuva muodostuu sidosryhmien havainnoista. Myös paikan imago perustuu paikkaa koskevaan omaksuttuun tietoon, kokemukseen, asenteeseen ja saatuun informaation. Toisin sanoen imagot muodostuvat ihmisten kokemusten, asenteiden ja tuntemusten perusteella. Julkisen organisaation ja liikeyrityksen olosuhteet eroavat toisistaan, joten merkkituotteistaminenkin on erilaista. Julkisen organisaation imagoon liittyvillä käsitteillä on paikan merkkituotteistamisen kannalta tärkeä asema. (Rainisto 2008b, 36–37.)

3.5 Kilpailukyky ja ydinosaaminen

Rainisto (2006,26) toteaa, että kilpailukyky tarkoittaa kykyä toimia kilpailijoita paremmin. Toisin sanoen kilpailukyky on niiden toimintojen väline, joiden avulla yrityksen kilpailijoitaan parempi toiminta on mahdollista.

Yrityksessä ydinosaaminen muodostuu keskeisistä toiminnoista tuotannon, rahoituksen, markkinoinnin, hallinnon, tuotekehityksen, innovaatioiden tai hankintojen alalla. Pelkkä ydinosaaminen eri riitä, vaan sen kautta on pyrittävä muodostamaan kilpailuetua, jolla erottua kilpailijoista. Voimavarat ja osaamiset luovat pohjan ydinosaamisen kehittämiselle. (Rainisto 2006, 27.) Ydinosaamisen arvioinnin kautta laaditaan yrityksen kilpailuetustrategia. Strategiaa laadittaessa on hyödyllistä tehdä organisaatiosta yksinkertainen heikkouksien ja vahvuuksien kartoitus eli SWOT-analyysi, esimerkiksi luetteloimalla erikseen:

- kilpailuympäristöön liittyvät mahdollisuudet ja uhkatekijät
- omaan toimintaan liittyvät heikkoudet ja vahvuudet (Rainisto 2006, 27.)

Yrityksen vahvuuksia voivat olla esimerkiksi joustavuus, teknillinen osaaminen ja kouluttautuminen. Heikkouksia ovat usein monet pääomaan, palkkatasoon, kansainvälistymiseen, johtamistaitoon ja markkinointiosaamiseen liittyviä tekijöitä. Mahdollisuuksia voivat olla erikoistuminen, tuotekehittely, eri taitojen ja osaamisten kehittäminen. Yleisinä uhkina voidaan taas nähdä toiminnan hallitsematon kasvu, viranomaisbyrokratian suuri määrä ja tuotantokyvyn eli kapasiteetin ylijäämä. (Rainisto 2006, 27.)

Kilpailukyvyn kehittämiseen tarvitaan kaikkia organisaation osa-alueiden kartoittamista kuten kuviossa 4.

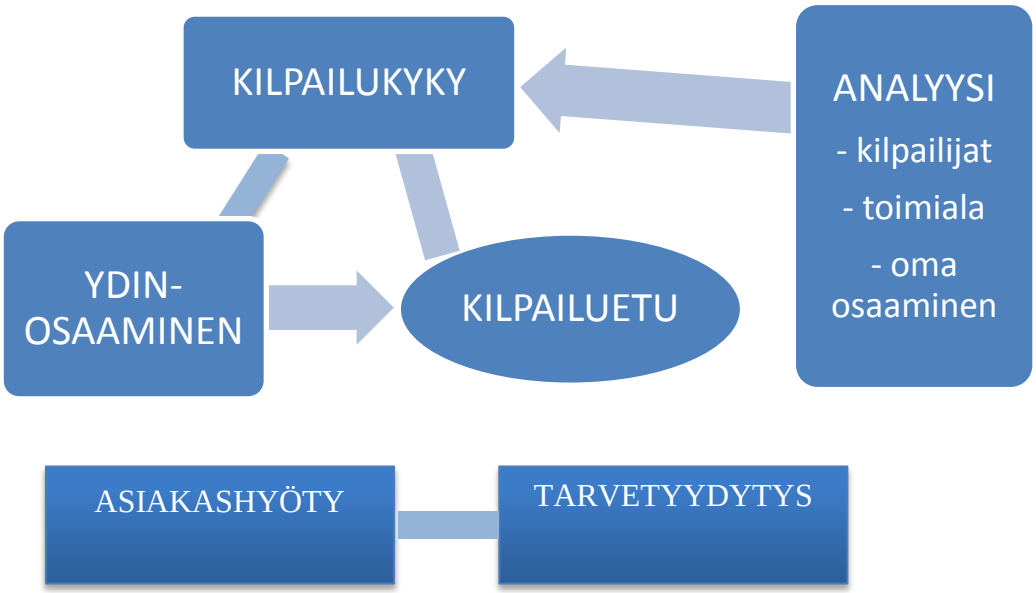

KUVIO 4. Kilpailukyvyn kehittäminen. (Rainisto 2006, 28)

Kilpailukyvyllä on tärkeä merkitys myös koulutuksessa. Suomen hallituksen yksi tavoitteista on suomalaisen osaamisen kilpailukyvyn vahvistaminen sekä kansallisesti että kansainvälisesti. (OPM 2012.) Lukiokoulutuksessa kilpailukyvyn vahvistaminen ja kilpailuedun saaminen voi merkitä esimerkiksi koulun erikoistumista tai lähilukioiden keskinäistä verkostoitumista.

4 LUKIOKOULUTUS

Lukiokoulutus on kurssimuotoista yleissivistävää koulutusta. Koulutus ei siis anna ammatillista pätevyyttä vaan antaa opiskelijalle valmiuden aloittaa opiskelu yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa. (Lukiolaki 1998/629, 1§ - 2§.) Koulutus päättyy valtakunnalliseen ylioppilastutkintoon, jonka avulla selvitetään opiskelijoiden omaksumat tiedot, taidot ja tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden (OPM 2013a).

Koulutuksen tavoitteena on lain määrityksen mukaan tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana. (Lukiolaki 1998/629, 2§; Arajärvi ym. 2004, 47.) Yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja opetuksen tuntijaosta päättää valtioneuvosto. Opetushallitus päättää opetuksen tavoitteista ja sisällöistä vahvistamalla opetussuunnitelman perusteet. Nämä perusteet ovat pohjana opetuksen järjestäjien paikallisille opetussuunnitelmille. (OPM 2013a.)

Koulutuksen järjestäjät saavat luvan lukio-opetukseen opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Lupa voidaan myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle. Lukiokoulutusta voidaan järjestää myös valtion oppilaitoksissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan heillä on yhteistyö-velvollisuus muiden alueella toimivien koulutuksen järjestäjien kanssa. Järjestäjä voi myös itsenäisesti päättää koulutusta antavan oppilaitoksen. (Arajärvi ym. 2004, 60–62; OPM 2013a.) Koulutuksen kustannuksiin järjestäjät saavat lakisääteistä valtionosuusrahoitusta, joka perustuu opiskelijamääriin ja opiskelijaa kohden määrättyihin yksikköhintoihin (OPM 2013a).

4.1 Ylioppilastutkinto ja sen uudistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2013a) mukaan ylioppilastutkinto järjestetään kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä, ja tutkintoon kuuluu vähintään neljä koetta. Ylioppilaskirjoitukset pidetään yhtä aikaa kaikissa lukioissa ja lukiokoulutusta järjestävissä oppilaitoksissa kautta maan.

Tutkinnon voi suorittaa kokonaan yhdellä tutkintokerralla tai tutkinnon voi hajauttaa enintään kolmeen peräkkäiseen kertaan. Ylioppilastutkintotodistuksen saaminen edellyttää tutkinnon pakollisten kokeiden läpäisyä ja lukion päättötodistusta tai vastaavasti todistusta ammatillisesta tutkinnosta.

Ylioppilastutkinto on vuosien 2006–2007 aikana uudistunut. Keväästä 2006 alkaen jokaisella reaaliaineella on ollut oma koe ja keväästä 2007 alkaen äidinkielestä kokeita on ollut kaksi; tekstitaidon koe ja esseekoe. Samalla tutkintokerralla pitää osallistua sekä tekstitaidon kokeeseen että esseekokeeseen. Äidinkielen arvosana perustuu kokeiden painotettuun yhteispistemäärään. (OPM 2013a.) Toukokuussa 2013 ylioppilastutkintolautakunnan (YTL) mukaan sähköiseen ylioppilastutkintoon siirrytään vaiheittain ja ensimmäinen kirjoituskerta on syksyllä 2016 (Lattu 2013).

YTL:n mukaan ylioppilastutkinnon sähköistämisprojektin eli Digabin tavoitteena on toteuttaa tutkinnon kokeet sähköisesti. Siirtyminen sähköisiin kokeisiin toteutetaan siis vaiheittain 2016–2019. Opiskelijoiden tekemien ylioppilaskokeiden ja opettajien tekemien arviointien lisäksi kokeiden laatijat voivat aikaisempaa helpommin tehdä erilaisia aineistoja hyödyntäviä kysymyksiä. Tarkoituksena on sekä helpottaa opettajien ja ylioppilaslautakunnan sensorien tekemää arviointia että saada tulosten laajempi levitys esimerkiksi tutkimuskäyttöön (von Zansen 2013).

4.2 Lukiokoulutuksen haasteita

Tämän päivän muutosten myötä myös koulutus ja koulutuksen toimintaympäristö ovat muutoksessa. Tasa-arvoisen koulutuksen pitää taata opiskelijoille samanlaiset mahdollisuudet koulutuksen laadun, saatavuuden ja saavutettavuuden suhteen. Toisin sanoen nuorilla tulisi olla esimerkiksi mahdollisuus käydä koulua ja asua kotona. (Sirviö 2008, 19.) Oppilaitosten tämän päivän haasteita ovat muun muassa rahoitus, oppilaitoksen erikoistuminen, koulutuksen järjestäminen, ylioppilastutkinnon sähköistyminen, verkostoituminen ja yhteistyön lisääminen ja kehittäminen eri organisaatioiden kesken.

Rahoituksellisia haasteita lukiokoulutukselle on tuonut syksyn 2011 hallitusohjelma. Hallitusohjelman mukaan lukioiden rahoitusta uudistetaan. Ikäluokkien pienentyessä uudistuksella pyritään myös etäopetusta hyödyntämällä turvaamaan koulutuksen laatu ja alueellinen saavutettavuus. Lukiorahoitukseen sisällytetään tuloksellisuusrahoitusosuus. Tämä tarkoittaa koulutuksen laadusta, oppimistulosten paranemisesta ja vähäisistä keskeytyksistä palkitsemista. Rahoituksellisesti hallitusohjelman muutokset tarkoittavat perusopetuksen ja lukiokoulutuksen perustamishankkeiden karsimista 20,3 milj. eurolla ja lukioverkon karsimista 30 milj. eurolla. (Valtioneuvosto 2011.)

Koulutuksen haasteita ovat myös verkottuminen ja verkostoituminen. Helakorpi (2005, 6) kirjoittaa oppilaitosten varustamisesta tietotekniikalla, koulutuksen verkottumisesta ja verkostoitumisesta ja opettajien tietoverkko-osaamisen parantamisesta. Lukiolaisten liiton tekemän Lukio 2.0 -tutkimuksen mukaan lukiolaiset pitävät tieto- ja viestintäteknistä osaamista tärkeänä ja teknologia on luonnollinen osa opiskelua. Oppikirjojen korvaaminen sähköisillä materiaaleilla ei kuitenkaan saa suurta suosiota lukiolaisten keskuudessa. Tietotekniikan käyttöä koetilanteissa ei koeta hyvänä asiana (Mikkilä, Reinikainen, Thuneberg & Vesanen 2011, 31).

Verkottumisesta ja verkostoitumisesta on ollut erilaisia määritelmiä. Vakiintumassa ovat Helakorven (2005, 11) mukaan seuraavat määritelmät:

- Verkottuminen on tietotekniikan, tietoverkon ja verkkoliiketoiminnan käyttöä. Ihminen tai yritys on verkottunut, kun on päästy tietoverkkoon ja uusia mahdollisuuksia on otettu käyttöön.
- Verkostoituminen on eri organisaatioiden välistä yhteistyötä. Esimerkiksi yritykset muodostavat verkoston, jossa haetaan ratkaisuja haasteisiin ja ongelmiin, joita ei yksin voida ratkaista.

Verkostoitumisella tarkoitetaan Helakorven (2005, 145–146) mukaan koulun avautumista yhteiskuntaan ja muihin toimijoihin kansallisesti ja kansainvälisesti. Rainisto (2006, 27) täydentää, että verkostoitumalla eli toimimalla yhdessä parempien tuloksien saavuttamiseksi voidaan päästä pidemmälle kuin yksin toimittaessa olisi mahdollista.

Tämä tarkoittaa keskinäistä työnjakoa, erilaistumista ja yhteistyötä. Näiden avulla esimerkiksi yrityksen tuotannon kasvaessa keskimääräiset kustannukset voivat laskeva. Lisäksi säilytetään pienten yritysten joustavuus ja hyödynnetään samalla paikallisuuden edut. (Rainisto 2006, 27.)

Oppilaitoksissa verkoston avulla luodaan yhteyksiä ja saadaan tietoa muista toimijoista. Oppilaitoksen verkostoja voi olla useita: alueen koulujen verkko, saman alan oppilaitosten verkko, opettajien verkko, oppilaiden verkko, asiantuntijaverkko, sidosryhmäverkko ja kansainväliset verkot. (Helakorpi 2005, 146). Verkostoitumalla oppilaitokset voivat toteuttaa yhdessä paikallista koulutustarvetta. Oppilaitosverkostoon voi kuulua myös sopimuskumppaneita, jotka antavat toisenlaista tietämystä ja osaamista mitä oppilaitoksilla ei ole (Helakorpi 2005, 152; Sirviö ym. 2008, 21).

Suomessa on toteutettu lukioiden verkottumishanke vuosina 2002–2005, johon osallistui yhteensä 44 pientä ja suurta lukiota eripuolilta Suomea. Hankkeen taustalla on ollut Opetushallituksen Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskuntaohjelma 2004–2006. Suurin osa lukioista sai hankkeeseen Opetushallituksen virtuaalikouluavustusta, osa kuitenkin rahoitti hankkeen itse. Hankeen tarkoituksena oli vahvistaa pienten lukioiden koulutuksellista tasa-arvoa. Lisäksi tavoitteena oli lisätä lukioille mahdollisuuksia tarjota laadukasta ja korkeatasoista opetusta. (Lähde, 2007.)

Lukion erikoistuminen voi olla myös mahdollisuus säilyttää lukion laadukas opetus. Erikoislukiot tai lukioiden erityislinjat ovat painottuneet johonkin tiettyyn koulutusalueeseen kuten musiikkiin, urheiluun, taideaineisiin, kansainvälisyyteen, kieliin tai ilmaisutaitoon (Erikoislukiot 2013). Erikoislukioiden suosio on suuri ja moniin lukioihin pääsee sisään vain noin puolet hakijoista. Opiskelu erityislukiossa poikkeaa yleislukioista esimerkiksi siten, että erityistehtävään kuuluvat kurssit suoritetaan usein alojen ammattilaisten ohjauksessa. (Erikoislukiot 2013.)

Pienlukioissa eli lähilukioissa haasteena nähdään hallitusohjelman lukioihin kohdistuneet säästöt. Suomen Lähilukioyhdistyksen puheenjohtaja Jukka O. Mattilan mukaan pienelle paikkakunnalle oma lukio on tärkeä asia ja enemmän kuin vain oppilaitos.

Pienessä lukiossa huomioidaan opiskelijoiden yksilöllisyys ja opetus on henkilökohtaisempaa. Mattila puhuu tulosvertailuista, joissa monet pienemmät lukiot ovat pärjänneet paremmin kuin isommat lukiot.

Kurssisuoritusten määrä on huomattavasti suurempi pienissä lukioissa kuin lukioissa keskimäärin. Tämä johtuu Mattilan mukaan hyvästä ohjauksesta ja huolenpidosta. (Tuominen 2010.)

Nuoret, nuorten huoltajat ja koulu ovat yhdessä vastuussa pienen lukion säilyttämisestä, toteaa Mattila.

> *Yksilötasolla vastuu oman lukion säilyttämisestä ja osaltaan myös oman paikkakunnan elinvoiman säilyttämisestä lankeaa ensisijaisesti jokaiselle lukiovalintoja tekevälle nuorelle ja heidän huoltajilleen. Oma paikallinen lukio säilyy vain siten, että se valitaan ja että sitä vaalitaan. (*Tuominen *2010.)*

Jos paikkakunnan pieni lukio lopetetaan, on se kova isku koko kunnalle. Pienet kunnat ovat tästä tietoisia ja Suomen Lähilukioyhdistyksen jäsenmäärä onkin ollut nousussa. (Tuominen 2010.)

5 TUTKIMUS LUKION NYKYTILASTA

Suomessa lukioiden määrä on ollut laskussa 2000-luvulla kuntien hakiessa säästöjä lakkauttamalla tai yhdistämällä lukioitaan. Lukioiden määrän pienentyminen on johtunut myös opiskelijoiden hakeutumisesta yhä enemmän ammatilliseen koulutukseen. (Tilastokeskus 2007.) Opiskelijoille tehdyn kyselyn tarkoituksena on selvittää opiskelijoiden mielipiteitä omasta lukiosta. Tarkoituksena on myös selvittää opiskelijoiden valintoihin vaikuttavat tekijät.

5.1 Hausjärven kunnan strategia

Hausjärvi sijaitsee Kanta-Hämeen maakunnassa ja asukasluku oli 8807 vuonna 2011. Hausjärven naapurikuntia ovat Hyvinkää, Riihimäki, Janakkala, Hämeenlinna, Hämeenkoski, Kärkölä ja Mäntsälä. Hausjärven kautta kulkevat rautatie, kantatie 54 ja useat maantiet. Helsinki-Tampere moottoritielle pääsee myös helposti. (Hausjärvi 2013a.)

Hausjärven kunnan vuoden 2013 strategia sisältää selvityksen kunnan arvoista, visiosta, toiminta-ajatuksesta ja päämääristä. Kunta noudattaa toiminnassaan seuraavia arvoja:

- avoimuus
- inhimillisyys
- luotettavuus

Kunnan toiminta-ajatuksena on tarjota asukkaille luonnonläheinen, hyvien yhteyksien kunta, jossa on hyvä elää ja mahdollisuudet menestyvälle yritystoiminnalle. Toiminta-ajatuksen toteutuminen vaatii toimivia peruspalveluja, kestävää kehitystä ja puhtaan luonnon säilyttämistä ja hyödyntämistä. Kunnan päämääränä on kasvava, elinvoimainen ja yhteisöllinen kunta, joka on aktiivisesti yhteistyössä yritysten, naapurikuntien ja muiden organisaatioiden kanssa. (Hausjärvi 2103b.)

Kunnanvaltuuston päättämän strategian toteutuminen vaatii tasapainoista taloutta, osaavaa ja hyvinvoivaa henkilöstöä. Aktiivinen elinkeinopolitiikka ja yhteishenki päätöksenteossa ovat edellytyksiä menestyvälle yritystoiminnalle, kasvavalle ja elinvoimaiselle kunnalle. (Hausjärvi 2013b.)

Koulutuksen osalta kunnan sivistyslautakunnan toiminta-ajatus on vastata sivistyspalvelujen ajanmukaisesta ja kustannustietoisesta järjestämisestä. Lautakunnan vastuulla ovat hallintopalvelut, peruskoulut, toisen asteen koulutus, kulttuuri- ja museotoimi, liikunta- ja nuorisotoimi, kirjastotoimi ja kansalaisopisto. (Hausjärvi 2013c.)

Sivistyslautakunnan toisen asteen koulutukseen kohdistuvat tärkeät tavoitteet suunnittelukaudelle 2013–2014 ovat lukion toiminnan vahvistaminen ja yhteistyömahdollisuuksien kartoittaminen seutukunnan muiden lukioiden ja ammattioppilaitos Hyrian kanssa. Toisen asteen koulutukseen kohdistuvat tavoitteet ja keinot ovat oman lukion markkinoiminen perusopetuksen oppilaille, hyvä yhteistyö kotien ja koulun välillä, henkilöstön jatkuvat koulutus ja tieto- ja viestintätekniikan hyödyntäminen. Sitovina tulostavoitteena on perusopetuksen päättötodistuksen saaneista, lukioon hakeutuvista nuorista, 40 % hakee oman kunnan lukioon. (Hausjärvi 2013d.)

5.2 Hausjärven lukion esittely

Tutkimuksen kohteena on vuodesta 1954 nykyisellä paikalla toiminut lähilukio, josta ensimmäiset ylioppilaat valmistuivat vuonna 1962.

> *Hausjärven lukio jatkaa Oitin yhteiskoulun ja Hausjärven yhteiskoulun perinteitä vuodesta 1947. Vuonna 1954 Oitin yhteiskoulu siirtyi kansakoulun entiseen rakennukseen, joka oli valmistunut v.1895. Lukiorakennuksen lisäosa valmistui 1960-luvulla ja keväällä 1962 valmistuivat ensimmäiset ylioppilaat koulusta. Lukio on ylioppilaskirjoitustensa tuloksilla, niin kauan kuin niistä on tilastoja julkistettu tiedotusvälineissä, ohittanut selkeästi lähes kaikki suuretkin lähikaupunkien lukiot.* (Hausjärvi 2013c.)

> *Koulu on tällä hetkellä yksisarjainen, eikä se ole hakenut valtakunnallista painotusta, vaan toimii alueen peruslukiona. Koulu ei ole varsinaisesti profiloitunut, mutta muutaman vuoden välein on toteutettu yhdessä yläasteen kanssa musikaalityyppinen näytelmä. Uusia opiskelijoita otetaan vuosittain enintään 36. Viime vuosina Hausjärven lukioon on pyrkinyt eri vaiheissa hakijoita Hausjärven, Lopen, Mäntsälän, Keravan, Lammin ja Riihimäen kunnista.* (Hausjärvi 2013c.)

Lukuvuosien 2007–2011 opiskelijamäärät ja suoritetut ylioppilastutkinnot on koottu Tilastokeskuksen tammikuussa 2013 päivitettyjen tilastojen mukaan. Oppilastiedot kootaan oppilaitoksista tammikuun ja syyskuun 20. päivänä.

TAULUKKO 1. Hausjärven lukion opiskelijat ja suoritetut ylioppilastutkinnot (Tilastokeskus 2013b)

	2007	2008	2009	2010	2011
Opiskelijat yhteensä	78	77	66	66	70
Suoritetut yotutkinnot	10	16	21	29	18

5.3 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksen aineisto kyselyyn on hankittu opiskelijoiden osalta lomakekyselynä (Liite 1) ja hallinnon osalta verkkokyselynä. Koska lomakekyselyyn osallistui yhteensä 35 opiskelijaa, voitiin lomakekysely laatia Microsoft Word-pohjaa hyväksi käyttäen. Kysymykset pyrittiin pitämään lyhyinä ja selkeinä, jotta vastaamiseen ei menisi kauan. Kyselylomakkeessa oli yhteensä seitsemän kysymystä, joista kolme viimeistä oli avoimia kysymyksiä. Lomakkeen alussa selvitettiin vastaajien sukupuoli ja onko käynyt Oitissa myös yläasteen. Seuraavaksi haluttiin selvittää opiskelijoiden lukion valintaan vaikuttavat asiat ja omat mielikuvat lukiosta.

Kyselyn kolme viimeistä kysymystä olivat avoimia kysymyksiä. Vastaajilta kysyttiin onko heidän mielipiteensä muuttunut lukiosta. Lisäksi haluttiin selvittää heidän mielipiteensä lukion maineesta ja viimeinen kysymys koski heidän mielipidettään lukioympäristöstä. Varsinaisen vastaustilaisuuden järjesti lukion rehtori lukiolaisten aikataulujen mukaisesti. Rehtorilla oli käytettävissä saatekirje, jossa kerrottiin miksi kysely tehdään. Rehtori selvitti opiskelijoille saatekirjeen ja valvoi vastaustilaisuutta. Opiskelijakyselyn tulosten perusteella suoritettiin toukokuussa 2013 kunnan sivistystoimenjohtajan ja lukion rehtorin sähköpostin kautta tapahtunut kysely, joka sisälsi 6 avointa kysymystä.

Tutkimusaineisto perustuu kyselyyn, johon osallistuivat Hausjärven lukion 1. vuosikurssin, 2. vuosikurssin opiskelijat ja yksi neljännen vuosikurssin opiskelija. Ensimmäinen kysymys koski vastaajien sukupuolta. Kaikista vastanneista opiskelijoista 23 oli naisia ja 12 oli miehiä. Sukupuoli ja opiskelijoiden lukumäärä on eritelty taulukossa 2. Seuraavaksi kysyttiin onko vastaaja käynyt Hausjärven Oitissa yläasteen. Kaikista 35 vastaajasta 1 opiskelija ei ollut käynyt Oitissa yläastetta.

TAULUKKO 2. Lomakekyselyyn vastanneiden lukumäärä ja sukupuolijakauma

Hausjärven lukio	**1.vuosikurssi**	**2.vuosikurssi**
naiset	9	14
miehet	3	9
yhteensä	12	23

Seuraavat kaksi kysymystä näytetään kaavioina ja viimeiset kolme kysymystä ovat avoimia kysymyksiä.

5.3.1 Hausjärven lukion valintaan vaikuttavat tekijät

Kysymykseen lukion valintaan vaikuttaneista tekijöistä vaihtoehdot olivat seuraavat: vaikutti paljon, vaikutti vähän ja ei vaikuttanut lainkaan. Kaikkien 1. vuosikurssin 12 opiskelijoiden mielestä koulun sijainti oli tärkein tekijä lukion valintaan ja toiseksi tärkein tekijä oli kotona asuminen, jonka valitsi 9 opiskelijaa. Kavereiden vaikutus on ollut vähäistä 10 vastaajan mielestä. Tutulla ympäristöllä ja vanhemmilla on ollut seuraavaksi vähiten vaikutusta vastaajien valintaan.

Koulun kurssitarjonnalla ja koulumenestyksellä ei ole ollut vaikutusta lainkaan suurimmalle osalle vastaajista. Tuloksista (kuvio 5) voidaan päätellä, että koulun sijainnilla ja kavereilla on ollut suurimmat vaikutukset lukion valintaan.

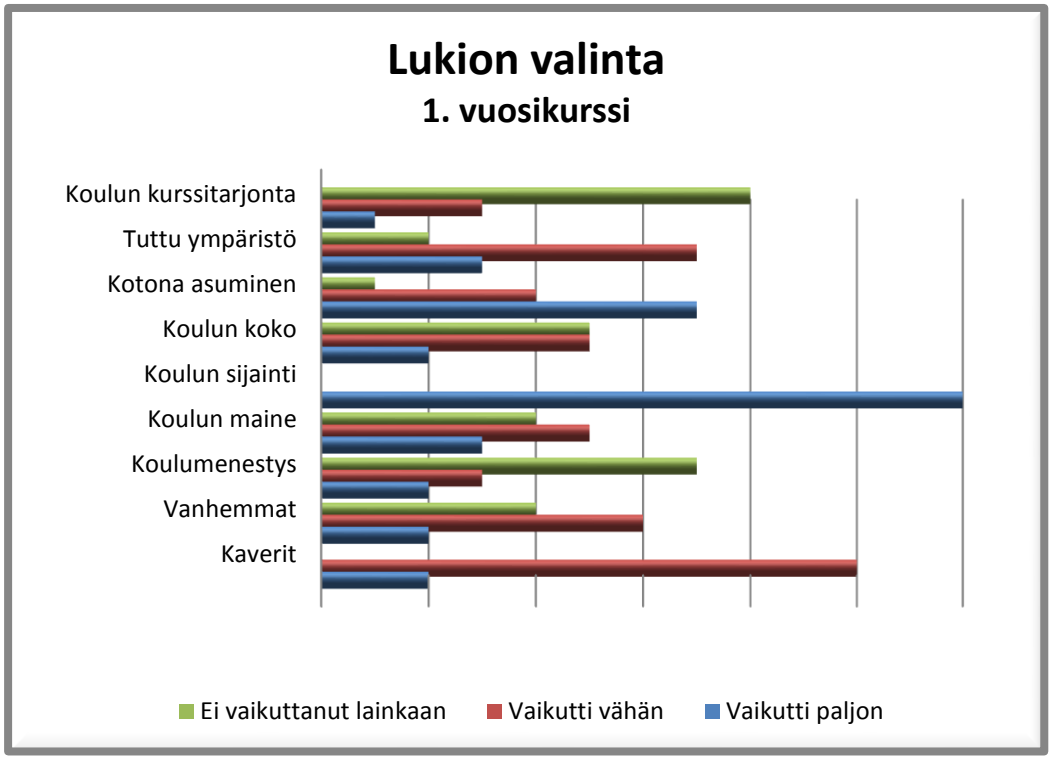

KUVIO 5. Opiskelijoiden valintaan vaikuttavat tekijät

Vastaajat 2. vuosikurssilta kokivat, että lukion valintaan vaikutti paljon koulun sijainti, mitä mieltä oli 20 opiskelijaa ja kotona asuminen, jonka valitsi 15 opiskelijaa. Kavereiden vaikutus vaikutti paljon 13 vastaajan mielestä. Koulumenestys vaikutti vähän 14 opiskelijan valintaan ja koulun koko 11 opiskelijan mielestä. Lukion valintaan ei vaikuttanut lainkaan koulun maine, mitä mieltä oli 14 opiskelijaa.

Vanhemmat ja koulun kurssitarjonta ei vaikuttanut lainkaan lukion valintaan 13 opiskelijan mielestä. Vastauksista nousi suurimmaksi vaikuttavaksi tekijäksi koulun sijainti. Suurelle osalle vastaajista valintaan vaikuttivat myös kotona asuminen ja kaverit. (kuvio 6)

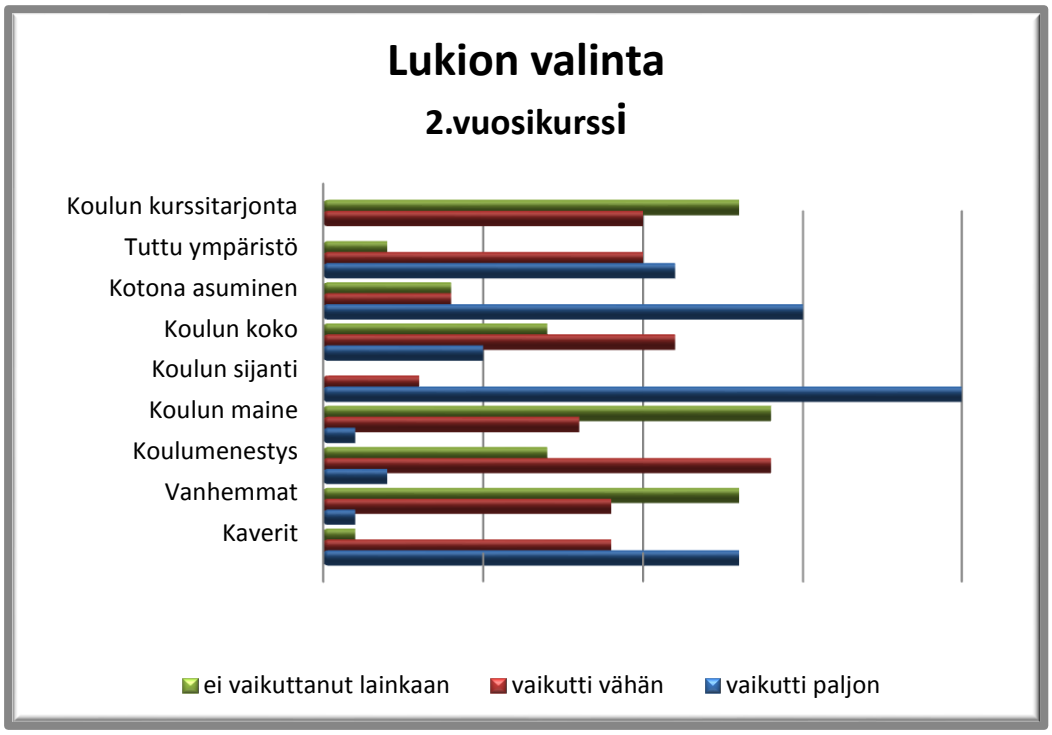

KUVIO 6. Oppilaitoksen valintaan vaikuttavat tekijät

5.3.2 Oma mielikuva lukiosta

Opiskelijoilta tiedusteltiin heidän omaa mielikuvaansa lukiosta (kuvio 7). Omat mielikuvat lukiosta selvitettiin 6 väittämän avulla, vaihtoehdot olivat täysin samaa mieltä, jokseenkin samaa mieltä, jokseenkin eri mieltä ja täysin eri mieltä. Vastaajista 1. vuosikurssilta 9 opiskelijaa oli täysin samaa mieltä siitä, että lukiossa on hyvä yhteishenki ja vastaajista 6 oli täysin samaa mieltä siitä, että opetuksen taso on hyvä. Jokseenkin samaa mieltä siitä, että lukio on kiinnostava, oli 9 opiskelijaa ja 8 opiskelijaa oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että lukion pieni koko on hyvä asia.

Jokseenkin eri mieltä siitä, että lukiossa on monipuolinen kurssitarjonta, oli 4 vastaajaa ja yksi vastaaja oli väittämästä täysin eri mieltä. Vastausten perusteella voidaan päätellä, että opiskelijat kokevat yhteishengen olevan hyvä ja opetuksen tasoa pidetään suhteellisen hyvänä.

KUVIO 7. Opiskelijoiden mielikuvat lukiosta

Kysymykseen (kuvio 8) vastattiin 2. vuosikurssilta seuraavasti: Vastaajista 9 oli täysin samaa mieltä siitä, että lukiossa on hyvä yhteishenki ja vastaajista 6 oli täysin samaa mieltä siitä, että opetuksen taso on hyvä. Jokseenkin samaa mieltä siitä, että lukio on kiinnostava, oli 9 opiskelijaa ja 8 opiskelijaa oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että lukion pieni koko on hyvä asia.

Jokseenkin eri mieltä siitä, että lukiossa on monipuolinen kurssitarjonta, oli 4 vastaajaa ja yksi vastaaja oli väittämästä täysin eri mieltä. Vastauksista voidaan päätellä, että lukion pieni koko on opiskelijoiden mielestä hyvä.

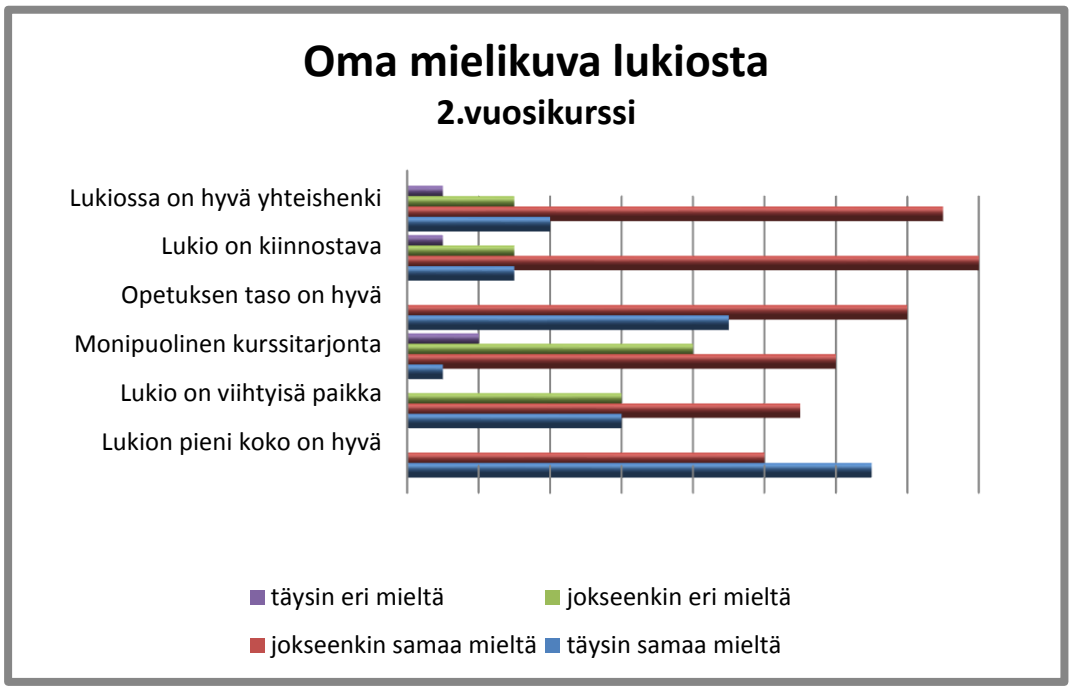

KUVIO 8. Opiskelijoiden mielikuvat lukiosta

Kyselyn kolme viimeisintä kysymystä olivat avoimia kysymyksiä, joihin 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat vastasivat heidän omilla sanoillaan.

5.3.3 Mielipiteen muuttuminen lukiota kohtaan

Opiskelijoilta kysyttiin ensimmäisenä avoimena kysymyksenä seuraavaa: Onko mielipiteesi muuttunut lukiosta hakusi jälkeen? Vastausvaihtoehtoja oli kaksi: ei ja kyllä, miten. Kahdestatoista 1. vuosikurssin vastaajasta puolet oli sitä mieltä, että mielipide ei ole muuttunut lukioon haun jälkeen. Loppujen 6 vastaajan mielestä mielipide on muuttunut haun jälkeen.

Suurin osa kyllä–vastaajista kokivat mielipiteen muuttuneen positiivisemmaksi kuin ennen lukioon hakeutumista. Vastaajat kokivat, että pieni lukio tarjoaa hyvät mahdollisuudet opiskeluun.

> *Pienen lukion edut näkyvät arjessa ja olen tyytyväinen että hain tänne.*

Lukio-opiskelua vastaajat eivät kokeneet myöskään niin haastavaksi kuin aikaisemmin olivat ajatelleet. Toisaalta eräs vastaaja on haaveillut isompaan lukioon siirtymisestä. Toisen vastaajan mielenkiinto on taas vaihtunut ammatilliseen koulutukseen.

> *Olen haaveillut isompaan lukioon siirtymisestä.*

Suurimman osan 2.vuosikurssin opiskelijoiden mielipiteestä ei ole muuttunut lukioon haun jälkeen. Neljällä vastaajista mielipide on muuttunut ja kolmella heistä negatiiviseen suuntaan.

> *Koulumotivaatio on hieman laskenut.*
>
> *Paljon vaikeampaa kuin oletin.*

Yhden vastaajan mielipide oli aluksi negatiivinen, mutta alun jälkeen muuttunut positiivisemmaksi.

> *Aluksi pyrin tänne paremman opiskelupaikan puuttuessa ja asenne paikka kohtaan oli negatiivinen. Nyt olen huomannut kuitenkin viihtyväni täällä.*

5.3.4 Mielipiteet lukion maineesta

Vaikka lähes kaikkien 1.vuosikurssin opiskelijoiden mielestä lukion maine ”*on ihan hyvä”*, toiset taas kokivat, ettei lukion maine ole kovinkaan hyvä, mutta se ei haittaa opiskelua ja opetus on heidän mielestään hyvää. Eräs vastaaja kommentoi, että ”*lukiolla ei ole kauhean hyvää mainetta, mutta ne tulevat tänne, jotka tykkäävät pienemmistä luokista”*.

Edellä mainittujen mielipiteiden lisäksi tuotiin esiin myös lukion pienuus. Lukion pieni koko auttaa tehokkaaseen opiskeluun.

> *Hausjärven lukio on mukava, pieni lukio, joka toimii yläasteen kanssa samoissa tiloissa. Lukio on viihtyisä ja opettajat osaavia ja ystävällisiä. Pienessä lukiossa opiskelu on tehokasta, sillä opettajille jää enemmän aikaa oppilasta kohden kuin suurissa lukioissa.*

Yli puolet 2. vuosikurssin opiskelijoista oli sitä mieltä, että lukiolla on hyvä maine. Heidän mielestään lukiossa saa hyvää opetusta ja kurssitarjonta on pieneksi lukioksi hyvä. Mahdollisuudet pärjätä yo-kirjoituksissa on yhtä hyvät kuin muissakin lukioissa.

> *Lukio on kiva pieni lukio, jossa on tarpeeksi yksilöllisyyttä. Tätä lukiota pitäisi mainostaa enemmän, jotta oppilaat hakisivat tänne yläkoulun jälkeen.*

Joidenkin vastaajien mielestä lukion maine on hieman negatiivinen johtuen siitä, että peruskoulu on samoissa tiloissa. Eräs vastaaja koki, että on valitettavaa kuinka osa yläasteen oppilaista kuvitteli lukion jatkuvan yläasteen kaltaisena. Toinen vastaaja taas koki lukion turhana laitoksena. Kolme opiskelijaa ei vastannut tähän kysymykseen lainkaan.

> *Kai ihan hyvä, tosin peruskoululaiset hokevat aina ”joo en todellakaan jää tänne” johtuu varmaan siitä, kun yläkoulu on samassa tms.*

5.3.5 Mielipiteet lukioympäristöstä

Vaikka 1. vuosikurssin opiskelijoiden mielestä lukioympäristö on suurimmaksi osaksi rauhallinen ja viihtyisä, eräät vastaajat totesivat peruskoulun oppilaiden meluavan joskus. Eräs vastaajista toivoi enemmän lukiolaisille tarkoitettuja rauhallisia paikkoja minne peruskoulun oppilailla ei olisi pääsyä.

Oppimisympäristö koettiin myös hyväksi, vaikka pienet ryhmäkoot voivat tuottaa hankaluuksia kurssien toteutumisen osalta.

> *HaLu:n ympäristö on viihtyisä (sohvat, tietokone) ja opettajat on rentoja. Ainoastaan peruskoulun oppilaat meluavat joskus, mutta sitä kuuntelee lähinnä hymysuin.*

Erään vastaajan mielestä koulun tilat eivät ole erityisen kutsuvia.

Noin puolella 2. vuosikurssin opiskelijoista mielipiteet lukioympäristöstä olivat täysin positiiviset. Ympäristö on miellyttävä, siisti, rauhallinen ja hyvä ulkoympäristö. Osalle vastaajista negatiivista lukioympäristössä oli yläasteen läheisyys. Heidän mielestään yläasteen oppilaat häiritsevät ja pitävät meteliä hieman liikaa. Toiset kaipaavat lukiolaisille enemmän omaa tilaa, missä he saisivat olla rauhassa.

> *Ei niin viihtyisä, peruskoululaiset vaikuttavat negatiivisesti viihtyvyyteen, ei paljon oleskelupaikkoja yms.*

5.4 Hallinnon edustajien näkemykset lukion tilanteesta

Lukiolaisille tehdyn kyselyn tuloksien perusteella lukion rehtori ja kunnan sivistystoimenjohtaja vastasivat elokuussa 2013 heille sähköpostitse lähetettyihin 6 avoimeen kysymykseen, joihin he vastasivat kirjallisesti niin laajasti kuin katsoivat aiheelliseksi.

Opiskelijakyselyn tulosten perusteella vastaajilta kysyttiin lukion markkinoinnista, maineesta ja tulosten hyödyntämistä. Sen jälkeen vastaajat saivat arvioida kunnan ja lukion toimintojen vaikutusta opiskelijoiden valintoihin ja omat näkemyksensä lukion nykytilanteesta ja tulevaisuudesta.

Rehtorin ja sivistystoimenjohtajan mukaan tutkimuksen tulokset olivat odotuksen mukaisia. Opiskelijoiden vastausten perusteella nousi kysymys miten mahdollisimman monta opiskelijaa saataisiin oman kunnan lukioon. Asiaa on pohdittu opettajien keskuudessa aikaisemminkin kuitenkin tuloksetta. Esille tuli oppilaiden ja opiskelijoiden ottamista mukaan miettimään keinoja opiskelijoiden saamista omaan lukioon. Toisaalta pohdittiin lukion markkinoinnin lisäämistä. Markkinoinnissa pitäisi ottaa huomioon esimerkiksi hyvät junayhteydet. Nykyinen junayhteys mahdollistaa kulkemisen paremmin kuin aikaisemmin.

Vastauksista käy ilmi, että opiskelijoiden kyselytutkimuksen tuloksilla on merkitystä tulevaisuudessa ja tuloksia tulee hyödyntää jatkossa. Tuloksien perusteella tulee pohtia myös miten saada opiskelijat hakeutumaan kunnan omaan lukioon myös tulevaisuudessa.

Vastaajien mielestä lukion maine on parantunut muutamassa vuodessa ja on tällä hetkellä hyvä. Luonnon läheisyyttä pidetään hyvänä. Lukioympäristöön on saatu joitakin parannuksia, mutta uusinta opetusteknologiaa kaivataan lisää. Esille tuotiin merkittävinä asioina ilmaisutaidon projektit ja pohjoismainen yhteistyö. Hyvän maineen kannalta merkitystä on myös lukion vahva ja pätevä opetuksellinen osaaminen.

5.4.1 Kunnan ja lukion toiminta

Kunnan toiminnoilla katsottiin olevan vähäistä vaikutusta lukioon ja opiskelijoiden valintoihin, mutta esille tuotiin esimerkkinä ilmaiset oppikirjat ja kannettavat tietokoneet, joita monet kunnat ovat käyttäneet vaikuttaakseen opiskelijoiden valintoihin.

Kunnan markkinoinnilla ei ollut merkittävää vaikutusta. Lukiota on markkinoitu Studia-messuilla, johon on osallistunut lähialueen kuntia (Hyvinkää, Riihimäki, Hausjärvi, Loppi). Messuilla ei ole ollut suurta vaikutusta opiskelijoiden valintoihin. Lukion omat aktiiviset opiskelijat ovat tehneet sisäistä markkinointia ja käyneet kertomassa lukiosta vanhempainilloissa ja omille yhdeksäsluokkalaisille. Muutamiin oppilaisiin tällainen markkinointi on vaikuttanut positiivisesti.

5.4.2 Näkemykset lukion nykytilasta ja tulevaisuudesta

Lukion nykytilan katsottiin olevan hyvä tällä hetkellä. Lukion kurssitarjotinta on pyritty viime vuosina parantamaan. Opettajien pätevyys on hyvä ja ylioppilastulokset ovat olleet viime vuosina erittäin hyvät. Opiskelijoita toivottiin lisää, mutta tulevaisuus tuntui epävarmalta. Huolena olivat kuntarakenneuudistus, valtionrahoitusten leikkaukset ja opetussuunnitelmauudistukset.

Myös lukion säilyttämisestä oltiin huolissaan. Kuinka pitkään lukio voidaan säilyttää? Jos se lakkautetaan, miten käy peruskoulun tuntijaon? Tämä huoli johtuu siitä, että yläasteella ja lukiolla on paljon yhteisiä opettajia. Positiivista oli pienen lukion mahdollisuus huomioida yksilöllisyys paremmin kuin isomman lukion.

5.5 Johtopäätökset

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että tärkein lukion valintaan vaikuttava tekijä on koulun sijainti (Kuvio 9). Tähän voi vaikuttaa lukio sijainti lähellä keskustaa, hyvät junayhteydet, kotona asumisen mahdollisuus. Toisaalta kavereiden vaikutustakaan ei voida pitää vähäisenä. Kavereiden vaikutuksella on hieman eroa eri ikäryhmien välillä. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi jokaisen vuosikurssin erilainen yhteishenki tai kavereiden asuminen lähellä koulua ja lähellä toisiaan.

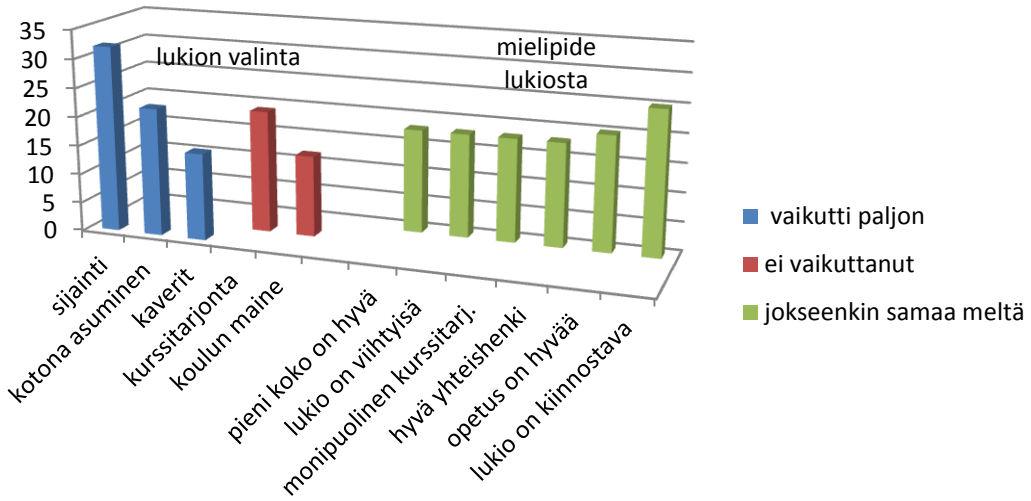

KUVIO 9. Kyselyn tulokset

Koulu on maineeltaan ja kurssitarjonnaltaan hyvä, mutta nämä eivät ole kuitenkaan tärkeimpiä valintaan vaikuttavia tekijöitä. Vanhemmillakin on vähäinen vaikutus tai ei vaikutusta lainkaan koulun valintaan.

Lukio on hyvä peruslukio, jossa opetuksen taso koetaan hyväksi. Lukion opiskelijat ovat viime vuosina pärjänneet ylioppilaskirjoituksissa monille suuremmillekin lukioille. Lukioympäristö luo varsin miellyttävät puitteet opiskelulle, vaikka yläasteen oppilaat saattavat häiritä käytävillä. Kyselyissä kävi ilmi, että lukiolaisilla on selkeä tarve saada lisää omia rauhallisia oleskelupaikkoja.

Tällaisen peruslukion markkinointi ja opiskelijoiden lisääminen on koettu vaikeaksi. Lukiota kuitenkin markkinoidaan niin sisäisesti kuin ulkoisesti. Lukion omat oppilaat käyvät puhumassa opiskelusta yläasteen oppilaille ja vanhemmille. Ulkoista markkinointi on tehty Studia -messuilla, joka on Suomen suurin opiskelu- ja uratapahtuma. Messuilla ei ole ollut suurta merkitystä, mikä voi johtua ympäristökunnissa olevien koulujen vaikutuksesta. Esimerkiksi Hyvinkään ja Riihimäen toisen asteen koulut voivat vaikuttaa opiskelijoiden valintoihin.

Tutkimuksessa käy ilmi, että opettajat ovat aikaisemminkin pohtineet keinoja lisätä lukion kiinnostavuutta oppilaiden keskuudessa. On esitetty oppilaiden ja opiskelijoiden ottamista mukaan ideoimaan ja löytämään keinoja kiinnostavuuden lisäämiseksi. Tulosten perusteella myös kunnan vaikutusta ja vaikutusmahdollisuuksia pidetään vähäisinä. Kunta voi kuitenkin vaikuttaa muun muassa pitämällä lukioympäristö houkuttelevana. Tietotekniikan lisääminen ja parantaminen ovat keinoja joilla kunta voisi lisätä lukion kiinnostavuutta nuorten keskuudessa.

Lukion markkinoinnin lisääminen on myös keino saada nuoret jäämään oman kunnan lukioon. Lukiolla on hyvä maine, mutta houkuttelevuutta pitäisi lisätä. Musikaali–projekteja, musiikinopetusta ja pohjoismaista yhteistyötä voisi painottaa markkinoinnissa enemmän. Ulkoisen markkinoinnin parantamista voisi olla internet-sivujen houkuttelevuuden lisääminen esimerkiksi lukion omilla sivuilla ja ottaa tähän projektiin opiskelijat mukaan ideoimaan. Sivuilla voisi olla tarkempaa tietoa muun muassa edellä mainituista projekteista ja myös vaihto-opiskelumahdollisuuksista.

Lukiolaisten ottaminen mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan opiskeluympäristön viihtyisyyttä, toisi koululle lisäarvoa. Samojen tilojen käyttö yläkoululaisten kanssa laskee lukiolaisten mielestä viihtyisyyttä. Oleskelu-paikoissa rauhallisuuden lisääminen esimerkiksi sermien avulla voisi tuoda viihtyisyyttä ja lukiolaiset tuntisivat paikan enemmän omakseen.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että lähilukion säilyttämisestä ollaan huolestuneita. Huolenaiheena ovat kuntarakenneuudistus, valtionrahoituksen leikkaukset ja opetussuunnitelma-uudistukset. Lukion verkottuminen ja verkostoituminen voivat olla vastaus lukion säilyttämiselle. Jos lukiota ei pystytä säilyttämään, se voi olla kunnalle kova isku. Kunnan, kuntalaisten ja opiskelijoiden tulisi olla ylpeitä omasta lukiostaan, mutta tuleeko rahoituksen leikkauksista tai muista muutoksista liian suuri haaste voitettavaksi.

6 YHTEENVETO

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Hausjärven lukion nykytilaa opiskelijoiden näkökulmasta. Tutkimuksesta käy ilmi opiskelijoiden mielipiteet lukion valintaan vaikuttavista tekijöistä, omasta mielikuvasta lukiota kohtaan, lukion maineesta ja lukioympäristöstä. Mielipiteiden avulla selvitetään tekijöitä, joilla kunta saa opiskelijoita lukioon myös tulevaisuudessa. Tutkimuksessa painotetaan opiskelijoiden näkökulmaa, mutta myös hallintoon kuuluvien henkilöiden näkemyksiä käsitellään.

Tutkimusongelma oli selvittää ne tekijät, jotka saavat opiskelijat valitsemaan kunnan oman lukion. Opinnäytetyön teoriaosuudessa selvitettiin julkisen sektorin eli valtion ja kuntien tehtäviä, koulutuksen valintaan vaikuttavia tekijöitä ja lukiokoulutusta. Teoriaosuuden tavoitteena oli kuvata lukiokoulutukseen liittyviä lakeja ja säännöksiä ja tämän päivän lukiokoulutuksen haasteita. Empiriaosuudessa esiteltiin Hausjärven kunnan strategia, Hausjärven lukio, kyselytutkimuksen tulokset, johtopäätökset ja yhteenveto. Empiriaosuuden tavoitteena oli saada käsitys Hausjärven lukion nykytilasta opiskelijoiden näkökulmasta.

Opinnäytetyön kirjoittaminen ajoittui maalis-lokakuulle 2013. Teoriaosuuden pohdinta alkoi kuitenkin jo vuonna 2012 ja lähdemateriaalin etsintä alkoi tammikuussa 2013. Opiskelijoille tehty kysely ajoittui maalis-huhtikuulle 2013. Aiheen rajaus oli alusta alkaen selvä, mutta alkuvaiheessa lähdemateriaalin löytäminen osoittautui hankalaksi. Tutkimuksen edetessä ajanhallinta ja teoriaosuudessa aiheen rajauksessa pysyminen osoittautui ajoittain vaikeaksi. Tutkimuksen aihe rajattiin koskemaan 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoiden näkemyksiä, johtuen kevään ylioppilaskirjoituksista. Tästä johtuen 3. vuosikurssin opiskelijat on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Koulutus on tärkeä osa yhteiskunnan menestystä ja kansainvälistä kilpailukykyä. Oppilaat ja opiskelijat viettävät suuren osan ajastaan koulussa. Myös aikuisiässä opiskellaan yhä enemmän. Yhteiskunnan ja työelämän nopeat muutokset vaativat jatkuvaa opiskelua ja itsensä kehittämistä.

Koulutuspolitiikan ja lukiokoulutuksen yksi tärkeimmistä periaatteista on elinikäisen oppimisen edellytysten tukeminen. Lukionkoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoita tulemaan hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi yhteiskunnan jäseniksi. Lisäksi koulutus antaa ne tiedot ja taidot, jotka auttavat yksilöä selviämään elämässä.

Koulutuksen osalta valtiolle ja kunnille kuuluu erilaisia tehtäviä. Valtion tehtäviin kuuluu turvata jokaiselle yhtäläiset oikeudet saada koulutusta syntyperästä, taustasta tai varallisuudesta huolimatta. Valtio rahoittaa koulutusta valtionosuuksina ja avustuksina. Laadukkaan koulutuksen järjestäminen edellyttää toimivaa rahoitusjärjestelmää. Lukiokoulutuksen rahoitus määräytyy pääsääntöisesti opiskelijamäärän ja opiskelijaa kohden määrätyn yksikköhinnan pohjalta. Valtio myös ohjaa koulutusta muun muassa lainsäädännön, rahoitusjärjestelmän ja opetussuunnitelmien avulla.

Kuntien tehtävät voidaan jakaa peruspalveluihin ja harkinnanvaraisiin palveluihin. Peruspalvelujen järjestäminen on lakisääteinen tehtävä ja ne jakautuvat valtion ja kuntien kesken. Kunnat vastaavat peruspalvelujen järjestämisestä itse tai voivat toimia palvelujen tilaajana. Kunnan opetus- ja kulttuuritoimella on keskeinen osa hyvinvoinnin luomista ja kilpailukykyä. Hyvällä koulutuspolitiikalla turvataan osaamisen taso ja kuntien työvoiman saanti sekä varmistetaan alueiden elinvoimaisuus.

Koulutuksella on siis erityinen merkitys yksilön ja yhteiskunnan kehitykselle ja hyvinvoinnille. Koulutukseen kohdistuu myös erilaisia vaatimuksia. Koulutuksen on tuotettava sosiaalisia, sivistyneitä ja osaavia ihmisiä. Sen on oltava tasaarvoista ja tyydyttää taloudelliset ja henkiset tarpeet. Kaikkien vaatimusten pohjalta valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman, jonka tavoitteita ovat muun muassa osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen, koulutustarjonnan ja työvoiman kysynnän parempi kohtaaminen ja koulutettavan tietojen, taitojen ja sosiaalisten kykyjen parantaminen.

Koulutuksen ja koulutusjärjestelmän on myös osoitettava sen arvo ja saadut tulokset yhteiskunnalle. Koulutuksen on osoitettavan sen tuloksellisuus, tehokkuus, vaikuttavuus ja taloudellisuus.

Arvoja ja tuloksia myös arvioidaan eri organisaatioissa. Arviointien tarkoituksena on antaa tietoa koulutusta koskevaan päätöksentekoon, ohjaukseen ja oppilaitoksen tukemiseen. Arviointeja tekevät oppilaitokset, kunnat ja aluehallintoviranomaiset. Valtakunnallisesti arviointeja suorittavat opetushallitus ja koulutuksen arviointineuvosto. Järjestäjillä ja ulkopuolisilla arvioitsijoilla on myös laissa tarkoitettujen tulosten julkistamisvelvollisuus.

Edellä mainittujen arvioitsijoiden lisäksi myös opiskelijat arvioivat eri tavoin koulutusta ja oppilaitosta. Arviointia voivat olla erilaiset koulun valintaan vaikuttavat tekijät kuten koulun imago ja maine, koulun markkinointi, paikan merkitys ja kilpailukyky. Koulun valintaan voi vaikuttaa koulun antama kuva itsestään opiskelijoille ja vanhemmille. Koulun yhteisöllisyydellä ja opettajien toiminnalla voi olla suuri merkitys siihen, jääkö oppilas oman kunnan lukioon vai siirtyykö toisen paikkakunnan suureen lukioon. Pieni lukio voi olla siis suuri tekijä kunnan alueella.

Koulun imago ja maine ovat tärkeitä luottamuksen ja vetovoiman saavuttamiseksi. Hyvän maineen saavuttamiseksi ei riitä, että tekee asioita oikein ja oikeita asioita, vaan teoista on myös osattava kertoa muille. Markkinointi on keino, jolla hyvää mainetta voidaan viestittää eteenpäin. Julkisille organisaatioille markkinointi on ollut suuri haaste. Markkinointia voidaan kehittää yhtä järjestelmällisesti kuin tuotteita tai palveluita. Maineen ja markkinoinnin lisäksi kilpailukyky ja ydinosaaminen voivat olla koulun valintaan vaikuttavia tekijöitä. Kilpailukyky tarkoittaa, että osaa toimia paremmin kuin kilpailijansa. Ydinosaaminen muodostuu syvällisestä osaamisesta kuten tuotannon, rahoituksen, markkinoinnin tai hallinnon alalla.

Lukiokoulutuksen haasteina tulevaisuudessa nähdään rahoituksen leikkaukset, oppilaitosten erikoistuminen, koulutuksen järjestäminen tulevaisuudessa, verkostoituminen, ylioppilastutkinnon sähköistäminen ja yhteistyön lisääminen eri organisaatioiden kanssa. Rahoituksellisia haasteita on tuonut syksyn 2011 hallitusohjelma, missä lukiokoulutuksen perustamishankkeita aiotaan karsia 20,3 milj. euroa ja lukioverkkoa karsia 30 milj. eurolla.

Lukioiden verkostoituminen voi olla tulevaisuuden ratkaisu muun muassa pienlukioille, joiden resurssit eivät yhtä kattavat kuin suuremmilla lukoilla. Lisäksi pienlukioiden säilymisestä ollaan kunnissa huolestuneita. Jos kunnan pieni lukio lopetetaan, pelätään sen olevan kova isku koko paikkakunnalle.

Tämän opinnäytetyön empiriaosuus toteutettiin yhteistyössä Hausjärven lukion kanssa. Opinnäytetyössä keskityttiin opiskelijoiden näkemyksiin ja heidän valintoihin vaikuttaviin tekijöihin. Tutkimuksen vastaukset olivat yllättävän positiivisia ja tasaisia. Vastauksista ei noussut esille yllättäviä tai erityisen paljon toisistaan poikkeavia vastauksia. Kyselytutkimuksen perusteella tärkein lukion valintaan vaikuttava tekijä on sijainti. Tähän voi vaikuttaa lukion sijainti lähellä keskustaa, hyvät junayhteydet ja kotona asumisen mahdollisuus.

Tutkimuksen perusteella kavereilla, koulun koolla tai tutulla ympäristöllä ei ollut suurta vaikutusta opiskelijoiden valintoihin. Kurssitarjonnallakaan ei ole ollut merkitystä opiskelijoille lukion valintavaiheessa. Kiinnostavaa tutkimuksessa oli opiskelijoiden samankaltaiset mielipiteet omasta lukiosta. Tutkimuksesta kävi selvästi ilmi, että opiskelijat pitivät omaa lukiotaan varsin viihtyisänä ja kiinnostavana paikkana opiskella. Opiskelijoiden mielestä pienlukio on hyvä paikka saada tehokkaampaa ja henkilökohtaisempaa opetusta.

Tutkimuksen alussa tekijä odotti enemmän lukioympäristöön kohdistuvaa negatiivisuutta. Lukioympäristöön kohdistuva negatiivisuus ilmeni lähinnä yläkoulun läheisellä sijainnilla. Yläkoululla ja lukiolla on käytössä yhteisiä tiloja ja paljon yhteisiä opettajia. Lukio on pieni peruslukio ja resurssit ovat rajalliset, joten lukioympäristöön ja sijaintiin ei voida tältä osin vaikuttaa.

Kyselytutkimuksen perusteella kävi ilmi hallinnon edustajien huoli tulevaisuudesta. Huolena olivat kuntarakenneuudistus, valtionrahoituksen leikkaukset ja opetussuunnitelmauudistukset. Tarpeellinen ja kiinnostava jatkotutkimuksen aihe on edellä mainittujen muutosten vaikutukset opiskelijoihin. Lukio hyötyisi myös verkostoitumisen tutkimisesta ja sen vaikutuksesta lukion tulevaisuuteen.

Tutkimuksen tulokset vastaavat tutkimusongelman kysymykseen, joten tutkimusta voidaan pitää validina. Tutkimus on toistettavissa tutkimustulosten kuitenkin muuttuessa ikäryhmän ja kohdeorganisaation muuttuessa. Tutkimusta voidaan pitää luotettavana, vaikka luotettavuus hieman kärsii opiskelijoiden lomakekyselyissä olevien epäselvyyksien takia. Opiskelijoilta tulleissa kuudessa vastauslomakkeessa ei ollut merkitty opiskelijoiden vuosikurssia.

Vastauslomakkeet olivat 2.vuosikurssin opiskelijoiden vastauspinossa, joten opinnäytetyön tekijä yhdessä rehtorin kanssa päättelivät vastausten kuuluvan 2. vuosikurssin opiskelijoille. Tässä tutkimuksessa opiskelijoiden mielipiteet on onnistuttu selvittämään lukion nykytila opiskelijoiden näkökulmasta ja ne tekijät mitkä vaikuttavat koulun valintaan.

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää kohdeorganisaation kehittämisessä. Tutkimuksen tulokset olivat suhteellisen tasaiset, kuitenkin vastaajilta saadut näkemykset ja mielipiteet ovat hyödyllisiä pohdittaessa lukion nykytilaa ja tulevaisuutta.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Anttila, M. & Iltanen, K. 2001. Markkinointi. Porvoo: WSOY.

Arajärvi, P. & Aalto-Setälä, M. 2004. Opetuslainsäädännön käsikirja. 2.uud.p. Helsinki: Edita Oy

Aula, P. & Heinonen, J. 2002. Maine: menestystekijä. Helsinki: WSOY

Etälahti, P. Kiviniemi, M., Strömberg, E. & Vehkamäki, P.2008. Valtiohallinnon perusteet. Helsinki: HAUS Kehittämiskeskus. Edita Oy.

Heikkilä, J. Juva, S. Kettunen, T. Lahtinen, M. Tiihonen, R. 2008. Koulutuksen talouden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helakorpi, S. 2005. Kohti verkostoituvaa ja verkottuvaa koulutusta. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 9/2005. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Heuru, K. 2003. Hyvä hallinto. Helsinki: Edita Oy.

Hirsijärvi, S, Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannus Tammi.

Hänninen, S, Kervinen, A, Oksanen, R, Pitkänen, M, Raivola, R, Räsänen, T & Selivuo, H. 2004. Arvioinnin tarpeellisuudesta, Arviointi opetustoimessa. Teoksessa Pakarinen, T & Tamminen, H. (toim.) 2004. Koulutuksen tuloksellisuuden arviointi. Helsinki: Työturvallisuuskeskus, kuntaryhmä, 7, 83.

Juholin, E. 2009. Communicare! Viestintä strategiasta käytäntöön. Helsinki; Infor

Kananen, J. 2008. Kvali, Kvalitatiivisen tutkimuksen teoriat ja käytänteet.Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kotler, P. 2012. Marketing management.14th ed. Harlow, Essex; Perason Education Inc. Prectice-Hall.

Moilanen, T & Rainisto, S. 2008a. Suomen maabrändin rakentaminen. Helsinki: Finland Promotion Board

Quicke, J. 1999. A curriculum for life: schools for a democratic learning society. Buckingham: Open University Press.

Rainisto, S. 2004. Kunnasta brändi? Kunnallisalan kehittämissäätiön Polemia – sarjan julkaisuja 54.

Rainisto, S. 2006. Markkinoinnin ABC. Kouvola. Kymenlaakson ammattikorkea-koulun julkaisuja. Sarja A. Oppimateriaali 11.

Rainisto, S. 2008b. Kaupunkibrändi: Paikan markkinoinninteoriaa ja käytäntöjä. Kouvola. . Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja D Nro 3.

Raivola, R. 2000. Tehoa ja laatua koulutukseen? Povoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Elektroniset lähteet:

Erikoislukiot 2013. Opiskelu erikoislukiossa [viitattu 17.9.2013]. Saatavissa: http://www.erikoislukiot.fi/Opiskelu_erikoislukiossa__d6625.html

Hausjärvi 2013a. Yleistietoa Hausjärven kunnasta [viitattu 3.10.2013] Saatavissa: http://www.hausjarvi.fi/Hausjarvi/Etusivu/Info/Yhteispalvelupiste/

Hausjärvi 2013b. Hausjärven kuntastrategia [viitattu 3.10.2013] Saatavissa: http://www.hausjarvi.fi/Tiedostot/HAUSJ%C3%A4RVI/Ha_Hallinto/STRATEGIA%202013%20kvalt_p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s.pdf

Hausjärvi 2013c. Hausjärven lukio [viitattu 3.10.2013]. Saatavissa: http://www.hausjarvi.fi/Hausjarvi/Sivut/Koulutus/Sivut/Lukio/

Hausjärvi 2013d. [viitattu 3.10.2013]. Saatavissa: http://www.hausjarvi.fi/Tiedostot/HAUSJ%C3%A4RVI/Ha_Ajankohtaista/2013/Talousarviokirja%202013_kvalt%2011.12.2012_korjattu_09012012.pdf

Hassinen J, 2010. Lukioiden kilpajuoksu. Savonmaa [viitattu 7.10.2013]. Saatavissa: http://www.savonmaa.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=5423%3Alukioiden-kilpajuoksu&Itemid=50

Iisalmen Sanomat. 2010. Pienistä lukioista kannatta pitää kiinni. [viitattu 15.9.2013]. Saatavissa: http://www.iisalmensanomat.fi/mielipide/artikkelit/pienist%C3%A4-lukioista-kannattaa-pit%C3%A4%C3%A4-kiinni/538145

Kukkonen, V. 2011. Imagotutkimus Kontiolahden lukiolle. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö [viitattu 1.5.2013]. Saatavissa: http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/33338

Kytölä, H. 2009. Opiskelupaikan valintaan vaikuttavat tekijät. Laurea-ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hyvinkää [viitattu 1.5.2013]. Saatavissa: https://publications.theseus.fi/handle/10024/2473

Lattu M. 2013. Siirtymäaikataulun taustat. Ylioppilastutkinnon sähköistämisprojekti Digabi. Ylioppilastutkintolautakunta. [viitattu 6.9.2013]. Saatavissa: http://digabi.fi/doku.php?id=projekti:aikataulun_taustat#dokuwiki__top

Lähde S. 2007. Pienten lukioiden verkottumishanke ja lukioiden virtuaaliopeshankkeen loppuraportti. Verkkolehti 2010. [viitattu 1.9.2013]. Saatavissa: http://www.peda.net/verkkolehti/pienetlukiot/pienetlukiot

Mikkilä, J, Reinikainen, H, Thuneberg, M & Vesanen M. 2011. Lukio 2,0-tutkimus. Suomen Lukiolaisten Liitto 2011 [viitattu 12.6.2013] Saatavissa: http://www.lukio.fi/site/assets/files/6119/lukio_2_0.pdf

Opetushallitus 1998. Koulutuksen tuloksellisuuden arviointimalli. [viitattu 15.6.2013] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/115517_koulutuksen_tuloksellisuuden_arviointimalli.pdf

Opetushallitus 2011. Rahoitus. Valtionosuudet. [viitattu 15.6.2013] Saatavissa: http://www.oph.fi/rahoitus/valtionosuudet/tietoa_jarjestelmasta

Opetushallitus 2013. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus. Yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2013. Oppaat ja käsikirjat 2013:2. [viitattu 15.6. 2013] Saatavissa: http://www.oph.fi/rahoitus/valtionosuudet/103/0/opetus-_ja_kulttuuritoimen_rahoitus_2013_-julkaisu

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Koulutus- ja tutkimus vuosina 2011 – 2016, Kehittämissuunnitelma (KESU). Opetus- kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:1 [viitattu 17.6.2013] Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm01.pdf?lang=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013a. Lukiokoulutus on yleissivistävää koulutusta [viitattu 2.7.2013]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/lukiokoulutus/?lang=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013b. Hallitusohjelman koulutuspoliittiset linjaukset ja toimenpanosuunnitelma. [viitattu 2.7.2013]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/linjaukset_ohjelmat_ja_hankkeet/?lang=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013c. Koulutuksen hallinto ja päätöksenteko [viitattu 2.7.2013]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/koulutuksen_hallinto_ja_paeaetoeksenteko/?lang=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013d. Perus- ja toisen asteen koulutuksen hallinto [viitattu 5.7.2013]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/liitteet/sv_liitteet/perus_ja_toisen_asteen_hallinto.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013e. Koulutuksen rahoitus [viitattu 4.7.2013]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/rahoitus/?lang=fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013f. Koulutuksen arviointi [viitattu 4.7.2013]. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/koulutuksen_arviointi/?lang=fi

Suomen Kuntaliitto 2012. Lukiokoulutus. [viitattu 9.6.2013]. Saatavissa: http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/opetus/lukio/Sivut/default.aspx

Suomen Kuntaliitto 2013. Opetus- kulttuuritoimen talous ja rahoitus. Valtionosuudet [viitattu 7.7.2013]. Saatavissa: http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/opeku/opeku-rahoitus/opeku-valtionosuudet/Sivut/default.aspx

Suomen Kuntaliitto 2011. Sivistyksen suunta 2020 [viitattu 20.7.2013]. Saatavissa: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=2524

Tilastokeskus 2007. Koulutus Suomessa: yhä enemmän ja yhä useammalle [viitattu 22.7.2013]. Saatavissa: http://www.stat.fi/tup/suomi90/marraskuu.html

Tilastokeskus 2011. Ylioppilastutkinnot [viitattu 30.7.2013]. Saatavissa: http://www.stat.fi/org/tilastokeskus/ylioppilastutkinnot.html

Tilastokeskus 2013a. Julkinen sektori [viitattu 30.7.2013]. Saatavissa: http://www.stat.fi/meta/kas/julkinen_sektor.html

Tilastokeskus 2013b. Tilastotietokannat. Oppilaitosten opiskelijat ja tutkinnot [viitattu 30.7.2013]. Saatavissa: http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/kou/opiskt/opiskt_fi.asp

Tuominen T. 2011. Omasta lähilukiosta yksilöllistä ohjausta ja opetusta. Pälkäneen yhteiskoulun ja lukion kilta ry. [viitattu 10.8.2013]. Saatavissa: http://pykkilta.nettisivu.org/files/2011/02/jukka-o-mattila_shl_1112010.pdf

Valtioneuvosto 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma [viitattu 10.8.2013]. Saatavissa: http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf

Valtiovarainministeriö 2013. Kunnan peruspalvelujen valtionosuus [viitattu 4.7.2013]. Saatavissa: http://www.vm.fi/vm/fi/15_kunta_asiat/01_kuntatalous/01_valtionosuudet/index.jsp

von Zansen A. 2013. Digabi sähköistää yo-kokeet. [viitattu 30.9.2013]. Saatavissa: http://digabi.fi/doku.php

Lait ja asetukset:

Kuntalaki 17.3.1995/365 Saatavissa: http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365?search[type]=pika&search[pika]=kuntalaki

Lukiolaki 21.8.1998/629 Saatavissa: http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629?search[type]=pika&search[pika]=lukiolaki

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 Saatavissa: http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731

LIITTEET

Liite 1

Kyselylomake Hausjärven lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoille

KYSELY HAUSJÄRVEN LUKIOSTA LUKIOLAISILLE

Kiitos osallistumisestasi!

Vastaa alla oleviin kysymyksiin.

1. Sukupuoli

☐ Nainen
☐ Mies

2. Kävitkö Hausjärven Oitissa yläasteen?

☐En
☐Kyllä
☐Jossain muualta, missä? ☐

3. Mitkä asiat vaikuttivat valitsemaan Hausjärven lukion?

	Vaikutti paljon	Vaikutti vähän	ei vaikuttanut lainkaan
Kaverit	☐	☐	☐
Vanhemmat	☐	☐	☐
Koulumenestys	☐	☐	☐
Koulun maine	☐	☐	☐
Koulun sijainti	☐	☐	☐
Koulun koko	☐	☐	☐
Kotona asuminen	☐	☐	☐
Tuttu ympäristö	☐	☐	☐
Koulun kurssitarjonta	☐	☐	☐

4. Rastita väittämä, mikä kuvastaa parhaiten omaa mielikuvaasi Hausjärven lukiosta

	täysin samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä
Lukion pieni koko on hyvä	☐	☐	☐	☐
Lukio on viihtyisä paikka	☐	☐	☐	☐
Monipuolinen kurssitarjonta	☐	☐	☐	☐
Opetuksen taso on hyvä	☐	☐	☐	☐
Lukio on kiinnostava	☐	☐	☐	☐
Lukiossa on hyvä yhteishenki	☐	☐	☐	☐

5. Onko mielipiteesi muuttunut lukiosta hakusi jälkeen?

☐Ei
☐Kyllä, miten

6. Kerro mielipiteesi lukion maineesta

7. Kerro mielipiteesi lukioympäristöstä